

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra veřejného práva

Donucovací prostředky policie a ochrana lidských práv

Bakalářská práce

**Police law enforcement and the protection of human
rights**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. et Mgr. Bohumil PETERKA

AUTOR PRÁCE:

Nikola MELICHAROVÁ

PRAHA

2025

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Praze dne 27.02.2025

Nikola MELICHAROVÁ

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Et Mgr. Bohumilu Peterkovi za odborné vedení a všestrannou pomoc při psaní této práce, dále za trpělivost a podnětné rady, které mi pomohly při jejím zpracování.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá konfliktem používání donucovacích prostředků při služebních zákrocích policí v kontextu ochrany lidských práv a základních svobod. Cílem práce je najít rovnováhu mezi použitím donucovacího prostředku a ochranou lidských práv, která tento donucovací prostředek omezuje. Práce se skládá ze dvou hlavních částí: teoretické části, která se zaměřuje na definici a právní vymezení donucovacích prostředků a lidských práv, a praktické části, která zkoumá konkrétní případy použití donucovacích prostředků a jejich dopad na ochranu lidských práv. Výsledky práce poukazují na problémy, které vyplývají z používání síly policí, a nabízejí doporučení s cílem zajistit ochranu lidských práv a zároveň účinnost donucovacích prostředků.

Abstract

The bachelor thesis deals with the conflict of the use of coercive means as a part of police official work in the context of the protection of human rights and fundamental freedoms. The aim of the thesis is to strike a balance between the use of coercion and the human rights protections that limit that coercion. The thesis consists of two main parts: a theoretical part that focuses on the definition and legal definition of coercive measures and human rights, and a practical part that examines specific cases of the use of coercive measures and their impact on the protection of human rights. The results of the work highlight the problems that arise from the use of force by the police and offer recommendations to ensure both the protection of human rights and the effectiveness of law enforcement.

Klíčová slova

Donucovací prostředky, lidská práva a základní svobody, policie, střelná zbraň, Zákon o Policii ČR, Listina základních práv a svobod.

Key words

Coercive means, fundamental human rights and freedoms, police, firearm, Act on the Police of the Czech Republic, Charter of Fundamental Rights and Freedoms.

Obsah

1 Úvod	7
2 Donucovací prostředky policie	10
2.1 Právní úprava donucovacích prostředků	10
2.2 Druhy donucovacích prostředků	13
2.2.1 Hmaty, chvaty, údery a kopy	13
2.2.2 Slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek	16
2.2.3 Obušek a jiný úderný prostředek	17
2.2.4 Hrozba namířenou střelnou zbraní	19
2.2.5 Varovný výstřel	20
2.2.6 Pouta	22
2.3 Podmínky použití donucovacích prostředků	25
2.4 Povinnosti při používání donucovacích prostředků	27
2.4.1 Poskytnutí první pomoci v případě zranění	27
2.4.2 Neodkladné úkony při použití zbraně	28
2.4.3 Bezodkladné ohlášení zákroku nadřízenému	28
2.4.4 Vyrozumění státního zástupce	29
2.5 Zvláštní omezení používání donucovacích prostředků	30
3 Lidská práva	32
3.1 Úvod	32
3.2 Omezování lidských práv Policií ČR	33
3.2.1 Právo na život	33
3.2.2 Nedotknutelnost osoby a zákaz mučení	33
3.2.3 Osobní svoboda	35
3.2.4 Zachování důstojnosti člověka	36
4 Policie a lidská práva	38
4.1 Právní úprava lidských práv omezující policejní činnost	40
4.2 Ustanovení o lidských právech zvlášť významných pro policii	41
5 Konkrétní případy porušení lidských práv policií	43
5.1 V proti České republice (7. 12. 2023)	44
5.2 Nika proti Albánii (14. 10. 2023)	46

5.3	Francovi proti České republice (26. 1. 2023)	48
5.4	Konopík a Hurdálek proti České republice (6. 10. 2022).....	50
5.5	Bouras proti Francii (19. 5. 2022)	51
5.6	R. R. a R. D. proti Slovensku (1. 9. 2020).....	52
6	Závěr	55
7	Zdroje	58

1 Úvod

Bezpečnost a pořádek jsou základními aspekty fungující společnosti, jejichž zajištění je v moderním právním státě primárně svěřeno policii. Policie má za úkol chránit životy, zdraví a majetek občanů, zajišťovat veřejný pořádek a předcházet páchání trestné činnosti. Aby mohla tyto úkoly efektivně plnit, disponuje řadou prostředků včetně donucovacích, které jí umožňují dohlížet na dodržování zákonů. Donucovací prostředky zahrnují například fyzickou sílu, pouta, obušky, slzotvorné látky a další prostředky, které mohou být použity k zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku.¹

Použití donucovacích prostředků však nevyhnutelně vyvolává otázky týkající se ochrany lidských práv a svobod. V demokratickém právním státě je nezbytné, aby činnost policie byla vykonávána v souladu se zákony a mezinárodními standardy ochrany lidských práv. Každé použití donucovacích prostředků tedy musí být důkladně odůvodněno a mělo by být vždy až poslední možností v situacích, kdy nelze dosáhnout legitimního cíle jiným, méně omezujícím způsobem.

Kolize donucovacích prostředků a lidských práv je proto důležitou součástí policejní praxe jako celku. Donucovací prostředky použité při zásahu policie a jiných ozbrojených složek se přirozeně dostávají do konfliktu s lidskými právy a mohou též snižovat důvěru veřejnost v bezpečnostní sbory.² Zároveň však mnohdy představují jedinou možnost policie zasahovat proti útokům na chráněné zájmy.

Toto téma je v současné době velmi aktuální vzhledem k debatám a kontroverzím ohledně použití donucovacích prostředků policie vůči občanům. Řada událostí a incidentů po celém světě vyvolává otázky týkající se přiměřenosti používání donucovacích prostředků a dodržování lidských práv při zásazích

¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, § 52.

² ROGNER, Šimon. *Zákrok policisty proti muži v Horních Počernicích byl oprávněný, ale nepřiměřený*. Online. In: Česká televize. 7. 9. 2022. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/zakrok-policisty-proti-muzi-v-hornich-pocernicich-byl-opravneny-ale-nepriemereny-17040>. [cit. 2024-12-30].

ŠVEHLA, Jaroslav. *Žalovaný nepřiměřený zákrok policie nebyl podle soudu trestným činem*. Online. In: Novinky. 17. 5. 2011. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-zalovany-nepriemereny-zakrok-policie-nebyl-podle-soudu-trestnym-cinem-90708>. [cit. 2024-12-30].

policie.³ Důležité je podrobně prozkoumat, jak jsou donucovací prostředky používány a jaký mají vliv na omezování lidských práv. Zvláště v době rostoucích sociálních nepokojů a politických konfliktů po celém světě je tato otázka zásadní pro udržení demokratických principů a respektu k lidským právům.

Používání donucovacích prostředků se dotýká základních lidských práv a svobod, jako jsou právo na život, právo na důstojnost, právo na osobní svobodu a další práva chránící klíčové aspekty lidského života. Proto jejich použití policií může mít významný dopad na tato práva, zejména pokud prostředky nejsou používány přiměřeně nebo je jich zneužíváno. Je tak důležité zkoumat prostředky a zásady, které by měly, nebo naopak neměly být uplatňovány při výkonu policejních pravomocí, aby nedocházelo k nepřiměřenému porušování těchto práv, a aby se tudíž zlepšila jejich ochrana a spolu s tím zůstala zachována účinnost donucovacích prostředků.

Policie je instituce, která je odpovědná za ochranu a službu veřejnosti. Činnost policie by měla být striktně zákonná a měla by podléhat demokratické kontrole. Z tohoto důvodu je třeba, aby příslušné zákony a podzákonné předpisy co nejpřesněji definovaly kdy a jakým způsobem lze donucovací prostředky použít. Tyto zákonné předpisy by měly být vždy v souladu s ústavním pořádkem a mezinárodními smlouvami o lidských právech. Rozebrání tohoto tématu může přispět k lepšímu pochopení toho, jak lze policejní činnosti regulovat a jak vyvážit odpovědnost policejních složek. Zároveň zvýšené povědomí o způsobu používání donucovacích prostředků a jejich dopadu na lidská práva by mohlo přispět k předcházení případům nadměrného násilí a nepřiměřených konfliktů s policií. Současně to ale může také vést ke změně náhledu společnosti na policii jako na „*násilný orgán*“. Zjištění nejlepších postupů a standardů pro používání donucovacích prostředků by následně mohlo pomoci minimalizovat konflikty mezi policií a občany.

³ AŠENBRENEROVÁ, Ivana. *Mluvení tě stojí kyslík, odbýval policista Floydovy stížnosti*. Online. In: Novinky. 9. 7. 2020. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-amerika-mluveni-te-stoji-kyslik-odbyval-policista-floydovy-stiznosti-bylo-jich-pres-dvacet-40330064>. [cit. 2024-12-31]. KOZELKA, Petr. *Policista zbytečně zaklekl 17letého mladíka, který se udusil. Dostal podmínku*. Online. In: Novinky. 13. 8. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-policista-zbytecne-zaklekl-17leteho-mladika-ktery-se-udusil-dostal-podminku-40483902>. [cit. 2024-12-31].

Rozbor tohoto tématu může poskytnout důležité poznatky pro tvorbu, případně reformu vnitřních či právních předpisů nebo politiky státu týkající se používání donucovacích prostředků. Tím může být dosaženo větší účinnosti a zároveň přiměřenosti policejních zásahů stejně jako vyšší míry ochrany lidských práv a zlepšení vztahu mezi policií a občany.

V této práci se zaměřím na možnost ochrany lidských práv při zachování účinnosti používání donucovacích prostředků, tedy na analýzu toho, jak jimi lze v odpovídající míře omezit lidská práva. Práce se zaměří na identifikaci a analýzu právních rámců, které regulují použití síly a donucovacích prostředků policií jak na národní, tak na mezinárodní úrovni. Dále se bude věnovat otázkám, jakým způsobem jsou v praxi aplikovány principy na ochranu lidských práv a jaká je odpovědnost policie v případech, kdy dojde k překročení zákonných mezí.

2 Donucovací prostředky policie

Donucovací prostředky jsou prostředky pro vymáhání práva bezpečnostními složkami (Policie České republiky, Městská nebo Obecní policie, Justiční stráž a Celní správa). Zabezpečují ochranu života, zdraví, majetku a veřejného pořádku. Je možné je užít v případě neuposlechnutí výzvy nebo také při útoku na příslušníka bezpečnostního sboru a zadržení útočníka. Používání donucovacích prostředků je tedy součástí profesní sebeobrany. Pro jednotlivé složky pak platí specifika jejich používání.⁴

2.1 Právní úprava donucovacích prostředků

Právní úpravu donucovacích prostředků policie můžeme najít v právním řádu České republiky v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o policii“), v Hlavě IX (§ 51–59). Donucovací prostředky jsou významnou součástí policejních činností zajišťujících efektivitu služebních zákroků.⁵ Při používání donucovacích prostředků platí z principu právního státu zákaz nadměrného zásahu do lidských práv (čl. 4. odst. 4, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod) a zároveň je nutná dostatečnost prostředků státu pro výkon jeho funkcí při ochraně veřejných zájmů.⁶ Používání donucovacích prostředků policií je spojeno s omezením lidských práv a svobod, proto policie může takové omezení způsobit pouze v zákonných mezích a zákonných případech (čl. 2 odst. 2 zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod). Důležitou zásadou při užívání donucovacích prostředků je, že nesmí pro osobu být trestem ani odplatou za protiprávní jednání. Používání donucovacích prostředků je omezeno také dalšími principy právního státu, a to principem nezbytné nutnosti (princip proporcionality) a principem subsidiarity, což znamená, že donucovací prostředek smí být použit až v případě, že hrozbu nelze odvrátit.⁷

⁴ MASARYKOVA UNIVERZITA. *Donucovací prostředky*. Online. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/teorie-sebeobrany/donucovací-prostredky>. [cit. 2025-02-27]

⁵ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 215.

⁶ Nález Ústavního soudu II. ÚS 200/98 ze dne 13. 1. 1999.

⁷ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 215 a 216.

Zároveň zákon o policii taxativně stanovuje, že použít donucovací prostředky smí výhradně policista při prováděném zákroku. Nutnou podmínkou k legálnímu použití síly formou donucovacích prostředků je pak dle § 51 zákona o policii vycvičení policisty k jeho použití. Avšak kritéria výcviku nejsou již pak v zákoně o policii uvedena, tudíž tato problematika náleží dále pod dohled Policie České republiky, a tak se policejní orgán stává garantem skutečnosti, že policista je po splnění výcviku dostatečně vzdělán a kompetentní k použití donucovacích prostředků. Výcviku a faktickému použití se pak věnuje odborná literatura, která doporučuje jisté postupy. S ohledem na to, že tato doporučení nejsou nijak závazná, jejich nedodržení nevyvoluje žádné právní následky, které by mohly být postaveny na roveň porušení právního předpisu.⁸

Podstatné je také uvést, že není možné proti donucovacím prostředkům využít institut *nutné obrany*. Teoreticky možnost využití nutné obrany proti donucovacímu prostředku přichází v úvahu pouze v případě zjevného excessu policisty (nepřiměřenosti použití donucovacího prostředku vzhledem ke sledovanému cíli a okolnostem jako chování osoby, proti které má být donucovací prostředek použit), ale v praxi má osoba povinnost strpět toto donucení, i kdyby měla pochybnost o legitimitě zásahu.⁹

Touto rozsáhlejší problematikou se zabývá i řada vnitřních předpisů a pokynů. Ty mají za úkol přiblížit konkrétní situace a jasně zodpovědět řadu potenciálních otázek souvisejících s legislativními prameny.

Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko-legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia představuje důležitý interní metodický materiál, který podrobně vysvětluje a sjednocuje přístup k aplikaci donucovacích prostředků v praxi policejních složek. Vychází z obecných ustanovení zákona o Policii České republiky a souvisejících právních norem, na jejichž základě stanovuje doporučené postupy pro jednotlivé typy donucovacích prostředků. Tyto postupy slouží především ke správnému vyhodnocení nutnosti a přiměřenosti použití síly,

⁸ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 127.

⁹ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 217.

aby nedocházelo k excesům a aby byl zachován respekt k lidským právům a svobodám.¹⁰

V první řadě se materiál zaměřuje na objasnění klíčových pojmů a vymezení podmínek, za nichž lze donucovací prostředky použít. Zdůrazňuje, že policista musí vždy postupovat na základě zásady legality, tedy v mezích zákona, a dále v duchu nezbytnosti a přiměřenosti. Dokument také uvádí konkrétní příklady situací, kdy je možné donucovací prostředky využít, a popisuje způsob, jakým by měl policista vyhodnocovat hrozící rizika a zvolit vhodný stupeň zásahu tak, aby nebyla porušena důstojnost zasahovaných osob ani nadměrně ohrožen jejich život či zdraví.¹¹

Součástí stanoviska je rovněž detailní rozbor kompetencí a odpovědnosti policejních orgánů, který vyzdvihuje nutnost kvalitního výcviku a průběžné kontroly. Zdůrazňuje se odpovědnost velitelů za řízení zákroků v terénu a jasné stanovení pravidel, kdy a jakým způsobem lze zasáhnout. Materiál připomíná význam zpětné kontroly provedených zákroků – včetně následných inspekčních a kontrolních mechanismů – aby v případech, kdy dojde ke zranění nebo stížnostem, bylo možné objektivně posoudit oprávněnost a přiměřenost použití donucovacích prostředků.¹²

V neposlední řadě stanovisko zdůrazňuje význam ochrany lidských práv a zachování důstojnosti osob, proti nimž jsou donucovací prostředky směřovány. Příslušníci Policie ČR jsou instruováni, aby dbali na zranitelnost jednotlivců (např. dětí, osob se zdravotním postižením či dalších ohrožených skupin), a aby proto volili adekvátní metody a intenzitu zákroku. Dokument proto slouží nejen

¹⁰ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR, č. j.: MV-96415-2/OBP-P-2010. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Praha: MV ČR Odbor bezpečnostní politiky, Policejní prezidium analyticko legislativní odbor kanceláře policejního prezidenta, Policejní prezidium ředitelství služby pořádkové policie, 2010.

¹¹ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR, č. j.: MV-96415-2/OBP-P-2010. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Praha: MV ČR Odbor bezpečnostní politiky, Policejní prezidium analyticko legislativní odbor kanceláře policejního prezidenta, Policejní prezidium ředitelství služby pořádkové policie, 2010.

¹² MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 217.

jako výkladový rámec pro každodenní praxi, ale také jako prevence zneužití moci a nástroj pro udržení důvěry veřejnosti v policejní složky.¹³

2.2 Druhy donucovacích prostředků

Zákon o policii v § 52 stanovuje 17 druhů donucovacích prostředků, které je policista v rámci zákroku oprávněn použít, např.: hmaty, chvaty, údery a kopy, obušek a jiný úderný prostředek, služební pes, varovný výstřel, pouta atd.

Ještě před rozebráním některých příkladů donucovacích prostředků je důležité vymezit pojmy *pasivní odpor* a *aktivní odpor*. Pasivním odporem rozumíme odmítání spolupráce s policisty, tedy např. neuposlechnutí pokynů, odmítání nástupu do vozidla apod. Důležitý rozdíl od aktivního odporu spočívá v tom, že se osoba vůči policistovi nechová násilně, pouze vzdoruje. Aktivním odporem se rozumí, že se osoba aktivně snaží bránit provedení zákroku nebo na policistu útočí.¹⁴

2.2.1 Hmaty, chvaty, údery a kopy

Hmaty, chvaty údery a kopy se rozumí dovednosti v případě, že jsou soupeři v bezprostřední vzdálenosti a překonávají fyzickou technikou sílu druhého. Používají se především k zajištění bezpečnosti osoby jiné, nebo své vlastní, k zabránění výtržnostem, rvačkám apod., k provedení převozu osoby atd. *Hmaty a chvaty* se rozumí pohyby od běžného úchopu druhé osoby až po porazy a znehybňující techniky (páky). Používají se především k překonání pasivního odporu. *Údery* jsou přenosy kinetické energie pomocí horní končetiny nebo hlavy, *kopy* jsou pak obdobou úderů, ale jsou vedeny dolní končetinou. Tyto donucovací prostředky jsou zpravidla užívány k potlačení aktivního odporu¹⁵ nebo k tzv.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 6. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

¹⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 132.

navolnění, což lze chápat jako odvedení pozornosti člověka od faktického záměru policisty např. použít chvat.¹⁶

Nejvíce negativně vnímaným donucovacím prostředkem z této kategorie je tzv. *zakleknutí*. Jedná se o jednu ze znehybňovacích technik, při níž je osoba svedena na zem do lehu na břiše a policista ji tlakem kolene nebo kolen v oblasti zad nebo ramen udržuje znehybněnou na zemi. Cílem je zde provést spoutání problematické osoby. Policisté při zakleknutí musí dbát na přiměřenost tlaku na místa, na které se chystají použít tlak koleny, aby nedošlo k dušení, a to v oblasti krku i v oblasti hrudníku, kde by z důvodu vyvinutého tlaku byl hrudník natolik zatížen, že by se osoba nebyla schopna nadechnout. Z tohoto důvodu je nutné, aby policisté kontrolovali zdravotní stav osoby v průběhu zakleknutí, ale i po uvolnění, a to z důvodu spoutání a ponechání v poloze na břiše. Tato kontrola je obzvlášť nutná u osob, které jsou pod vlivem omamných a psychotropních látek. Následky dušení se totiž mohou projevit až po několika minutách nebo v případě osob pod vlivem omamných látek až nečekaně rychle a prudce. V tu chvíli je nutné, aby policisté okamžitě osobě poskytli první pomoc a kontaktovali záchrannou službu.¹⁷

V případě tohoto typu donucovacích prostředků je pro policistu výhodou, že při jeho užití není potřeba jiného nástroje než svého těla, takže je kdykoliv k dispozici. Nevýhodou je pak naopak konfrontace s osobou, která je pod vlivem omamných a psychotropních látek a jejíž vnímání bolesti je odlišné od normálu. Zároveň je zvýšená možnost vzniku zlomenin kostí, přetržení svalů apod.¹⁸

Při použití donucovacích prostředků, mezi které patří i hmaty, chvaty, údery a kopy, se policie zásadně dotýká několika klíčových lidských práv. Především jde o právo na život a zdraví, neboť fyzický kontakt vedený s větší silou může vést k vážnému poranění, a v krajních případech dokonce ohrozit život. Nadto je nutné mít na zřeteli právo na lidskou důstojnost a osobní integritu, jelikož donucovací prostředky představují zásadní zásah do osobní sféry jednotlivce, který vyvolává

¹⁶ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 6. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

¹⁷ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 133 a 134.

¹⁸ Tamtéž, str. 132.

psychické i fyzické následky. Při nesprávném nebo nepřiměřeném použití těchto technik může dojít k nelidskému či ponižujícímu zacházení, jež je v rozporu s ústavní a mezinárodní ochranou lidských práv.

Jako typický příklad lze zmínit zakleknutí, kde je zvolena technika svedení osoby na zem a fixace tlakem kolen. Při nedodržení principu přiměřenosti a bdělého sledování zdravotního stavu pacifikované osoby lze ohrozit především právo na život a zdraví; silný nebo dlouhotrvající tlak na hrudník může způsobit zástavu dechu a kolaps. Policista musí proto být schopen rychle reagovat, poskytnout případně první pomoc a vždy respektovat zdravotní stav i důstojnost osoby, proti níž je tento donucovací prostředek uplatněn.¹⁹

Příslušník Policie České republiky může zraněním předcházet především důsledným dodržováním zásad přiměřenosti a nezbytnosti. To zahrnuje jednak pečlivé posouzení situace, včetně vyhodnocení míry nebezpečí a aktuálního stavu osoby, vůči níž je zákrok prováděn, a jednak volbu takového donucovacího prostředku a způsobu jeho použití, který dostatečně ochrání bezpečnost všech zúčastněných, aniž by docházelo k nepřiměřeným zásahům do jejich zdraví či důstojnosti.

Mezi další klíčové faktory patří pravidelný výcvik a průběžné zdokonalování technik, které pomáhají policistům zvládat krizové situace s co nejmenším rizikem. Při použití silových prostředků je zároveň nutné mít nepřetržitý přehled o zdravotním stavu zajišťované osoby (například sledovat její dech, reakce a celkovou kondici) a podle potřeby ihned reagovat, poskytnout první pomoc či přivolat zdravotnickou záchrannou službu. V neposlední řadě je důležité, aby každý policista uměl účinně komunikovat – klidné, srozumitelné a profesionální jednání totiž často zmírní napětí a sníží riziko vzniku zranění ještě před samotným použitím donucovacích prostředků.²⁰

¹⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., České republiky.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

²⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR, č. j.: MV-96415-2/OBP-P-2010. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Praha: MV ČR Odbor bezpečnostní politiky, Policejní prezidium analyticko legislativní odbor kanceláře policejního prezidenta, Policejní prezidium ředitelství služby pořádkové policie, 2010.

2.2.2 Slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek

Jedná se o neletální prostředky neboli prostředky s nesmrtícím účinkem (*non-lethal weapons*), i přestože se mohou jevit jako prostředky s povahou střelné zbraně (nejsou tak definovány podle zákona č. 90/2024 Sb., o zbraních a střelivu, s výjimkou distančního elektrického paralyzérů). Tyto prostředky tudíž nemají působit smrt nebo jiné trvalé následky, ale pouze zasažené osobě dočasně znemožnit klást odpor na rozdíl od střelné zbraně. Je možné si všimnout, že tyto prostředky jsou často užívány i mimo ozbrojené složky i pro soukromé účely.²¹ Nutné je poznamenat, že tyto prostředky způsobují jen částečné a dočasné snížení orientace a reakční doby agresora a při požití omamných a psychotropních látek se účinnost těchto prostředků snižuje.²²

Slzotvorné prostředky jsou efektivní při zasažení sliznice člověka (oči, nos, ústa). Díky dráždivým látkám, jako jsou CN (chloracetofenon) nebo OC (oleum capsicum) způsobují slzení, pálení a kašel, intenzita záleží na použité látce. Slzotvorné prostředky se nejčastěji používají ve formě spreje (KASR – kapesní aerosolový rozstřikovač), ale existují i jiné varianty, např. granáty a světlice. Pro policistu je nutné brát v úvahu směr a sílu větru, aby se nechtěně nestal sám terčem vlastního donucovacího prostředku. Slzotvorné prostředky se používají proti aktivnímu odporu, a sice zejména ke zmírnění agresivity u jednotlivce nebo u menších davů.²³ Jejich nevýhodou je nutnost přesnosti zásahu proti agresivní osobě a prodleva, než začne slzotvorná látka působit, kdy agresor má možnost zasáhnout policistu kopem nebo úderem.

Elektrické prostředky slouží k dočasnému paralyzování příčně pruhované svaloviny (kosterního svalstva) při styku elektrod s tělem osoby. Tento typ prostředků je třeba rozdělit na kontaktní (paralyzér) a distanční (TASER). Distanční elektrické prostředky odpovídají definici střelné zbraně, proto jsou

²¹ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 134 a 135.

²² ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 8. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

²³ Tamtéž, str. 7.

podřazeny pod § 52 písm. d). Na elektrické donucovací prostředky se také vztahuje § 53 odst. 4, který stanoví, že je možné je použít až v nejkritičtějších situacích, kdy jiné donucovací prostředky nebyly účinné.²⁴ U paralyzérů je velkou nevýhodou, že mohou narušit chod srdce, a to zvláště u osob s kardiostimulátory.²⁵

Jinými dočasně zneschopňujícími prostředky se rozumí akustická zařízení, prostředky pracující s elektromagnetickými vlnami a další zařízení řazená do neletálních zbraní. Z vybavení Policie ČR do této kategorie patří LRAD (*long range acoustic device*) a ADS (*active denial system*). Obě tato zařízení slouží k usměrňování větších davů (např. při nepokojných demonstracích). LRAD je akustické zařízení využívající koncentrované svazky zvukových vln k zasažení osob. ADS používá elektromagnetické paprsky, které zvyšují teplotu na pokožce a tím osoby paralyzují.²⁶

2.2.3 Obušek a jiný úderný prostředek

Obušek zahrnuje všechny druhy a velikosti (pryžový obušek, teleskopický kovový obušek, obušek s příčnou rukojetí apod.). Obušky slouží k obraně i k překonání odporu osoby. Při jejich používání je nutné brát v úvahu umístění důležitých orgánů (ledviny, hlava, břicho, krk apod.) v lidském těle, a proto je třeba zasahovat především ty části těla, kde se tyto orgány nevyskytují (stehna, záda, paže atd.). Obušek se v praxi používá zejména při aktivním útoku na policistu jako obranný prostředek, ale zároveň jej lze použít k překonání pasivního odporu osoby. Je důležité poznamenat, že úderem obušku policista dosáhne pouze krátkodobého vyřazení agresora (kratší než u slzotvorných a elektrických prostředků), proto se používají zvláště v zimním období (když je osoba kryta větší vrstvou oblečení) opakované údery na totéž místo, nejúčinnější je pak předloktí. U méně agresivních osob postačí k zastrašení pouze taseň obušku. Velkou

²⁴ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 135.

²⁵ KROLL, Mark W. a Jeffrey D. H. *TASER® Conducted Electrical Weapons: Physiology, Pathology, and Law*. New York: Springer International Publishing, 2009. ISBN 978-0-387-85474-8, str. 119.

²⁶ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 135.

výhodou obušku v policejní praxi je to, že prodlužuje vzdálenost mezi útočníkem a policistou a zároveň díky němu má policista delší dosah. K plnému využití obušku je ovšem důležitý speciální výcvik.²⁷

Jiný úderný prostředek znamená improvizovaný předmět, který je použit místo obušku. Může jím být zásobník slzotvorného prostředku, případně rukojeť elektrického prostředku apod. Není jím však úder střelnou zbraní, neboť tento druh donucovacího prostředku je v zákoně o policii vymezen samostatně (§ 52 písm. m)). Zákon však nehledí na to, jestli je zbraň v momentu úderu schopna střelby, nebo není.²⁸

Pryžový obušek (tzv. gumový)

Díky pružnému materiálu obvykle způsobuje spíše pohmožděniny a hematomy (modřiny) než zlomeniny. Přesto při silném úderu, zejména na kosti v oblasti předloktí či bérce, může dojít k příčné nebo spirální zlomenině. Riziko vzniku závažnějších zranění u pryžového obušku se snižuje, pokud policista údery správně směřuje na méně zranitelné části těla (např. stehna či paže) a dbá přiměřenosti zásahu.

Teleskopický kovový obušek

Na základě své konstrukce má menší kontaktní plochu a umožňuje vést koncentrovanější údery. To zvyšuje pravděpodobnost tříštivých (kominutivních) zlomenin, jelikož kost může být zasažena prudkým, přesně cíleným úderem. Pokud dojde k šikmému nebo rotačnímu tlaku na končetinu, může vzniknout i spirální zlomenina. Tento typ obušku proto vyžaduje velmi dobrý výcvik, aby policista dokázal lépe kontrolovat nejen sílu úderu, ale i směr vedení rány.

Obušek s příčnou rukojetí (tzv. tonfa)

Umožňuje širší repertoár technik, jako jsou záseky či pákové chvaty, které využívají delší páku a šířku rukojeti. Při přímých úderech dochází často k příčným zlomeninám, jelikož náraz tonfy (její delší částí) může vyvinout značnou sílu na

²⁷ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 8. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

²⁸ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 136.

úzkou oblast kosti. Při nesprávném uchopení nebo při neodhadnutí síly úderu je riziko těžších zranění srovnatelné s teleskopickým obuškem.

Jiný úderný prostředek (improvizovaný)

Při použití pevných předmětů (např. rukojetí elektrického či slzotvorného prostředku) je síla dopadu obdobná jako u menšího teleskopického obušku. Nejčastějším následkem jsou pohmožděniny, avšak při cílených nebo opakovaných úderech hrozí i lineární či spirální zlomeniny. Proto i zde platí nutnost důsledné kontroly intenzity úderu a místa jeho směřování.²⁹

Použití obušků a jiných úderných prostředků se musí též řídit typem odporu ze strany útočníka. V této souvislosti rozlišujeme odpor pasivní a aktivní. Při pasivním odporu osoba sice nespolupracuje (například se zamkne ve vozidle, sedí na zemi, odmítá uposlechnout výzvy), ale nevyvíjí vůči policistovi fyzické násilí. Pro takové situace zákon a metodiky vyžadují použití přiměřeně mírnějších prostředků, jako jsou hmaty, chvaty či jiné obdobné techniky, které osobu donutí k poslušnosti bez zbytečně vysoké újmy. Také se předpokládá větší prostor pro opakované výzvy a varování, protože nebezpečí z takového jednání není bezprostřední.

Naopak aktivní odpor už znamená fyzickou konfrontaci, kdy se osoba snaží policistovi násilím zabránit v provedení úkonu či přímo útočí. Zde roste riziko ohrožení zdraví nebo života, a proto mohou být nasazeny účinnější donucovací prostředky, včetně úderů, kopů či slzotvorných látek. I přesto je policista povinen volit takový postup, který zůstává v mezích nezbytné a přiměřené síly, tedy aby nešlo o nepřiměřeně tvrdý zásah, který by porušoval princip ochrany lidských práv.

2.2.4 Hrozba namířenou střelnou zbraní

U toho typu donucovacího prostředku je nutné zmínit, že jde o odstrašující prvek a používá se zejména tehdy, pokud lze předpokládat, že dojde k vyhrocení

²⁹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR, č. j.: MV-96415-2/OBP-P-2010. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Praha: MV ČR Odbor bezpečnostní politiky, Policejní prezidium analyticko legislativní odbor kanceláře policejního prezidenta, Policejní prezidium ředitelství služby pořádkové policie, 2010.

situace a bude dle zákona možno střelnou zbraň použít.³⁰ Tento typ donucovacího prostředku je vhodný pro zastavení útoku na policistu nebo jinou osobu. Zbraň je tedy mířena na osobu, proti níž zákrok směřuje.³¹ Policista použije tento donucovací prostředek pouze v případě, že účelu zákroku nelze dosáhnout jinak, a to pokud útok bezprostředně hrozí, trvá nebo bude pokračovat. Další případy užití hrozby namířenou střelnou zbraní jsou zabránění útěku prchající osoby nebo zabránění násilnému vstupu nepovolaných osob na zakázaná místa. Při hrozbě namířenou střelnou zbraní by se ukazováček policisty neměl nacházet na spoušti.³²

V případě, že má policista ruku pouze položenou na střelné zbraně nebo manipuluje se zbraní v souvislosti s její přípravou, nejedná se o hrozbu namířenou zbraní. O tento donucovací prostředek se jedná až v případě, že je hlaveň záměrně namířená na konkrétní osobu. Zpravidla je tato akce doprovázena verbálními pokyny („Ruce vzhůru!“).³³

Hrozba namířenou zbraní může být následována dalšími donucovacími prostředky. Jsou jimi varovný výstřel nebo použití zbraně. V případě nezasunutí náboje do nábojové komory při hrozbě namířenou střelnou zbraní pak může následovat úder střelnou zbraní.³⁴

2.2.5 Varovný výstřel

Varovný výstřel přichází na řadu až ve chvíli, kdy účelu zákroku nelze dosáhnout mírnějšími donucovacími prostředky, nebo kdy hrozí natolik akutní riziko pro život či zdraví, že jiný postup by byl neefektivní nebo by ohrozil jak policistu, tak další přítomné osoby.

³⁰ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 143.

³¹ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 224.

³² ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 19. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

³³ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 143.

³⁴ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 19. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

Mezi mírnější donucovací prostředky, které se zpravidla uplatňují ještě před varovným výstřelem, patří zejména hmaty, chvaty, údery a kopy, dále pouta či slzotvorné prostředky a v neposlední řadě obušek. Tyto prostředky jsou založeny na menší míře ohrožení života a zdraví zajišťované osoby, proto je lze použít v situacích, kdy neexistuje bezprostřední riziko závažného útoku. Zatímco hmaty či chvaty jsou účinné především proti osobám kladoucím pasivní odpor nebo mírnou formu aktivního odporu, varovný výstřel slouží jako poslední varování před samotným použitím zbraně. I v tomto případě ale policista musí vždy myslet na zajištění bezpečného prostoru pro výstřel, aby nedošlo k nechtěnému ohrožení osob nebo majetku.

Je-li zřejmé, že užití varovného výstřelu představuje přiměřenou, ale přesto vysoce závažnou možnost, policista by měl vždy nejprve zvážit použití některého z výše uvedených prostředků, pokud to dovoluje povaha zákroku, okolnosti zásahu a nutnost ochrany bezpečnosti osob.

Varovný výstřel je jedním z nejdůraznějších donucovacích prostředků, který se používá právě v situacích, kdy je v návaznosti pravděpodobné použití zbraně. Tudíž je varováním, že nejspíše dojde k použití zbraně. Varovný výstřel je samostatný donucovací prostředek, který není právně spojen s donucovacím prostředkem *hrozba namířenou střelnou zbraní* a ani s použitím zbraně, avšak tyto prostředky jsou většinou použity společně.³⁵ Účelem tohoto donucovacího prostředku je, že osoba přestane v útoku, opustí úkryt, vzdá se apod.³⁶

Používá se ve stejných případech jako hrozba namířenou střelnou zbraní. Je nutné, aby varovný výstřel směřoval do bezpečného prostoru. Policista tedy musí myslet na charakter místa, kde se nachází, a jeho nejbližšího okolí. Při použití donucovacího prostředku varovného výstřelu je povinností policisty zvážit směr výstřelu, aby nebyl ohrožen život, zdraví a majetek osob (nezúčastněných i osoby, proti které je zákrok směřován). Většinou je tedy varovný výstřel veden

³⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 144.

³⁶ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 20. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

do vzduchu, ale může být veden i do země za předpokladu, že nehrozí odražení střely (do měkkého povrchu).³⁷

Pokud při mířené střelbě mine střela cíl, nelze tento případ brát jako varovný výstřel. Varovný výstřel není *varováním s výstrahou* ani *opětovnou výzvou nebo znamením* k zastavení dopravního prostředku, které jsou podmínkou ze zákona pro použití střelné zbraně.³⁸

2.2.6 Pouta

Donucovací prostředek pouta je používán v případech, kdy je nutné výrazně omezit svobodu pohybu osoby, která je nebezpečná sobě nebo okolí, případně se pokouší o útěk. Pouta mohou být použita ke spoutání jedné osoby, ale i více osob k sobě. Zákon o policii ale nestanovuje způsob spoutání, a záleží tedy na policistovi, zda osobě spoutá ruce před tělem, nebo za ním.³⁹

Tento donucovací prostředek je používán v případech, kdy má dojít k převozu osoby, jež ohrožuje sebe či jiné osoby, včetně policistů, nebo ničí cizí majetek, případně je zde domněnka, že se pokusí o útěk, popřípadě k omezení pohybu jiné osoby za stejných podmínek.⁴⁰

Pouta používaná policií jsou pouta zn. RAKL. Tento typ má univerzální klíček, tudíž je při ztrátě klíče možné je otevřít jiným (např. klíčkem kolegy). Problém u některých pout může pak nastat při pohybu spoutaných rukou za předpokladu, že pouta nejsou vybavena zajištěním proti silnějšímu sevření, takže spoutaná osoba si pohybem rukou může nezáměrně pouta utáhnout. Existuje několik druhů pout, která má policie k dispozici. Prvním typem jsou *náramková pouta řetízková*. Jak napovídá název, jsou vybavena krátkým řetízkem mezi náramky. Tento typ pout je nejznámější široké veřejnosti. Jejich nevýhodou je, že se kvůli řetízku dají při silném tahu přetrhnout. Druhým typem jsou *náramková pantová pouta*, která místo řetízku mají mechanismus na principu dveřních závěrů

³⁷ Tamtéž.

³⁸ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 144.

³⁹ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 225.

⁴⁰ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 9. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

a jejichž výhodou je, že se nedají přetrhnout. Dalším typem jsou *náramková eskortní pouta*, která jsou řetízkem spojená s eskortním opaskem držícím ruce ve výši pasu. Posledním příkladem jsou *plastové řemínky a šňůry*, které jsou typicky pro jedno použití. Díky jejich skladnosti a nízkým nákladům na koupi jich policista může mít u sebe více, což je velkou výhodou např. při nepokojných fotbalových zápasech. Tento typ pout má mechanismus s jednostranným zatahováním, který nedává možnost zpětnému chodu. Výhodou těchto pout také je, že nejsou na klíček a jejich sundání je možné pouze pomocí speciálního nože.⁴¹ Pojem pout ale není v zákoně o policii vymezen, tudíž zahrnuje i improvizovaná pouta (např. lano) plnící stejný účel.⁴²

Problém při nasazování pout může zapříčinit snížená pohyblivost ramenních kloubů nebo obezita, protože znesnadní přiložení paží k sobě. Tato situace se řeší spojením dvou pout. Komplikací mohou zároveň být i tenké paže (např. u žen nebo mladistvých), kdy se musí oblouky pout překřížit. Dalšími překážkami mohou být rukávy, hodinky, náramky apod., což se řeší buď připoutáním na místě pod předmětem, nebo odstraněním předmětu z plochy, kam jsou pouta nasazována.⁴³

Použití donucovacího prostředku pout může probíhat vestoje (pro policistu nejnebezpečnější), vleče, nebo vleže (pro policistu nejbezpečnější). Po spoutání zpravidla nastupuje prohlídka, zda u sebe spoutaný nemá nebezpečné předměty.⁴⁴ Při upoutání vleže je nutné dbát rizika možnosti dušení, které bylo rozebráno u zakleknutí. Důležitým okamžikem pro policistu je rozhodnutí, zda bude paže osoby spoutávat před, nebo za tělem osoby. Komentář zákona sice uvádí, že se jedná o otázku výhradně taktickou, nikoliv právní. Nicméně podle mého názoru je nutné vnímat rozdíl v proporcionalitě užití spoutání před a za zády.

⁴¹ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 9–11. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

⁴² ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 145.

⁴³ ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online, PDF. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000, str. 11. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

⁴⁴ Tamtéž, str. 12.

Právě spoutání za zády se zdá být více omezující osobní svobodu. Osoba s rukama spoutanýma vpředu má větší možnost zachovat stabilitu (při zakopnutí se chytit o blízký předmět) a může plnit drobné úkony (doplňování tekutin), zároveň je ale schopna zaútočit. Oproti tomu osoba s rukama spoutanýma za zády zpravidla není schopná tak dobře zaútočit, ale při ztrátě stability je odkázána na pomoc policistů. Z právního hlediska nelze považovat spoutání rukou vzadu za trýznivý způsob zacházení ze strany policie. Je ovšem nutné zvažovat sílu utažení pout, při kterém je potřeba rozlišit, jestli došlo k nesprávnému utažení ze strany policisty, nebo jde o následek odporu poutané osoby, kdy na utažení policista neměl podstatný vliv.⁴⁵

Aplikování nebo odstraňování pout je nebezpečná činnost, při které vzniká přímý kontakt mezi osobou a policistou, a je tak zvýšená možnost útoku na policistu. Právě pro bezpečnost policistů je hlavní, aby dodržovali zásady a byli opatrní. Důležité je při této činnosti upozornit osobu, že jakýkoliv jiný pohyb, než je osobě policistou sdělen, bude brán jako útok a bude na něj reagováno donucovacím prostředkem, případně zbraní.⁴⁶

Policista má možnost využít pouta také pro připoutání osoby k jinému vhodnému předmětu podle § 25 zákona o policii. Zákonnými případy použití jsou, pokud osoba ohrožuje život a zdraví sebe, policistů nebo ostatních osob, poškozují majetek nebo se pokouší o útěk. Policista je nicméně povinen osobu odpoutat ihned, jakmile nepředstavuje problém, nebo po uplynutí dvou hodin od okamžiku připoutání.

Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko-legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia (č.j. MV-96415-2/OBP-P-2010 ze dne 19. října 2010) se zmiňuje o použití pout především v souvislosti s nutností zajistit podezřelou či eskortovanou osobu. V pasáži týkající se prohlídky osoby opačného pohlaví (bod 6) uvádí, že pokud není k dispozici policista stejného pohlaví, lze osobu dočasně spoutat, aby se omezila možnost útoku či ohrožení policisty nebo jiných osob.

⁴⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 145.

⁴⁶ Tamtéž.

Tímto způsobem se snižuje riziko násilného konfliktu až do chvíle, kdy je možné provést řádnou prohlídku v souladu s platnou legislativou (například přivoláním policisty nebo policistky stejného pohlaví).

Předpis dále upozorňuje, že pouta mohou za jistých okolností spadat do kategorie „jiný úderný prostředek“ (bod 2), pokud jsou výjimečně použita k vedení tupého úderu. Takové nasazení pout ovšem vyžaduje zvláštní opatrnost, protože policista by k tomu měl být odpovídajícím způsobem vycvičen, anebo jednat v krajní nouzi či nutné obraně, kdy jiná možnost zajištění osoby není dostupná. Stále však platí obecná zásada přiměřenosti, tedy že policista nesmí způsobit osobě větší újmu, než je nezbytně nutné k dosažení účelu zákroku.

2.3 Podmínky použití donucovacích prostředků

Obecnou podmínkou pro použití donucovacích prostředků je potřeba zákonný základ a přiměřenost jejich použití.⁴⁷ K použití donucovacího prostředku je tudíž podmínkou alespoň podezření z protiprávního jednání osoby, čímž má dojít k ukončení takového jednání hrozbou použití síly, nebo jejím použitím. Nutné je při použití donucovacího prostředku zvážit, zda požadovaného stavu nelze dosáhnout i jinou, mírnější cestou, a docílit toho, aby jako následek takového jednání nevznikla nežádoucí bezdůvodná újma, nebo nadměrný zásah do práv osob.⁴⁸

V § 53 odst. 1 zákona o policii můžeme najít obecné podmínky pro použití donucovacích prostředků prostřednictvím hodnot, které mají být chráněny. Jsou jimi ochrana bezpečnosti osob, majetku a veřejného pořádku. Je předpokládáno, že útok na hodnotu nebo její ohrožení již trvá, není dostatečná jen možnost takového stavu. Zda byly naplněny všechny podmínky pro použití donucovacího prostředku, rozhoduje policista při konání zákroku (případně velitel u zákroků pod jednotným velením).⁴⁹

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 8 As 180/2019-59 ze dne 30. června 2021.

⁴⁸ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 227.

⁴⁹ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 147.

Podstatnou podmínkou pro použití donucovacích prostředků je výzva s výstrahou. Výstrahou je myšleno upozornění, že proti osobě mohou být použity donucovací prostředky. Pro nepoužití výstrahy existují zákonné výjimky (ohrožení života).⁵⁰ Výzva s výstrahou je tedy jednoznačná a srozumitelná slovní instrukce, co osoba má, nebo nemá dělat, případně co musí strpět, a jaké budou následky jejího neuposlechnutí. Výzva nemusí být opakovaná a nemusí v ní být sděleno, jaký konkrétní donucovací prostředek policista použije. Neuposlechnutí výzvy se stává nezákonným jednáním osoby podle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.⁵¹

Zákon zakazuje libovolnou volbu donucovacích prostředků, takže policista je povinen zvolit donucovací prostředek, kterým lze dosáhnout účelu zákroku a je nezbytný k překonání odporu. Donucovací prostředek se tedy volí při konkrétní situaci. Zároveň donucovacím prostředkem nesmí být způsobena nepřiměřená újma.⁵² Při volbě donucovacího prostředku je tak potřeba dbát obecné přiměřenosti a zvážit míru zásahu do lidských práv osoby a účelu sledovaného zákroku.⁵³

Donucovací prostředky lze použít ve výjimečných případech preventivně. V tu chvíli ale musí být z okolností zjevné, že osoba je agresivní nebo se bude pokoušet o útěk, tyto skutečnosti mohou plynout například z chování člověka, předchozího dokončeného výkonu trestu apod.⁵⁴

⁵⁰ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 228.

⁵¹ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 147.

⁵² MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 229.

⁵³ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 148.

⁵⁴ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 229.

2.4 Povinnosti při používání donucovacích prostředků

2.4.1 Poskytnutí první pomoci v případě zranění

Pokud při použití donucovacího prostředku policistou je způsobeno zranění, policista je povinen podle § 57 odst. 1 zákona o policii okamžitě, pokud mu to okolnosti dovolí, poskytnout osobě, které bylo způsobeno zranění, první pomoc a zajistit jí lékařské ošetření. Zda došlo ke zranění, posuzuje policista podle patrných stop na těle osoby (otevřená zlomenina, vykloubení končetiny, krvácení apod.), podle chování osoby (bezvědomí, alergická reakce apod.) a podle informací, které osoba sdělí (stěžování si na bolest). V případě pochybností, zda došlo ke zranění, je třeba odborné vyšetření a objektivní posouzení zdravotního stavu osoby osobou kvalifikovanou. Závěr, jestli došlo ke zranění, nebo nikoliv, však závisí na rozhodnutí policisty (jde totiž o posouzení právní otázky). V takových sporných případech nestačí pro závěr, že osoba byla zraněna, pouze informace od osoby, která ale nebyla potvrzena po zdravotním vyšetření.⁵⁵

V případě použití zbraně nepřipadají v úvahu pochybnosti o vzniku zranění vzhledem k jejich intenzivnímu účinku. Největší problém nastává u donucovacích prostředků, kde je účelem dočasné zneschopnění osoby. Podle některých názorů je sám o sobě účinek např. slzotvorného prostředku zraněním, což se ale dostává do rozporu se záměrem zákonodárce.⁵⁶

Při vzniku zranění vycházejícího z použití donucovacího prostředku mohou nastat situace, které neumožňují okamžité poskytnutí první pomoci nebo lékařského ošetření. Takovou překážkou může být např. útok zraněné osoby.⁵⁷ Sám zákon tyto okolnosti nepředkládá. Lze ale odvodit z praxe, že takovými okolnostmi může být ohrožení života policisty, intenzivní odpor zraněného apod.⁵⁸

⁵⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 165.

⁵⁶ Tamtéž, str. 166.

⁵⁷ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 231

⁵⁸ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 166

Poskytnutím první pomoci se rozumí aplikace relativně snadných, ale i laicky proveditelných úkonů, které omezují možné následky při ohrožení života. Jsou jimi např. zafixování zlomenin, zastavení krvácení nebo srdeční masáž.

Lékařské ošetření spočívá v provádění takových úkonů, které vykonává specializovaný zdravotnický personál, takže je nutné přivolat lékaře nebo převést osobu do zdravotnického zařízení.

2.4.2 Neodkladné úkony při použití zbraně

V situaci, kdy došlo ke zranění použitím zbraně, musí policista přispět k objasnění oprávněnosti jejího použití konáním neodkladných úkonů a opatření.⁵⁹ Zákon přesně nevymezuje, jaká opatření to mají být, ale z praxe lze odvodit, že se jedná o zajištění důkazních prostředků, zjištění totožnosti přítomných osob a další úkony, které je možné využít při objasňování. Důkazní břemeno leží na policistovi, který musí být schopný své jednání řádně obhájit.⁶⁰ Proto i při použití běžných donucovacích prostředků, kde tato povinnost není, musí policista zvážit, zda stejná opatření provede, a sice kvůli případnému přezkumu svého jednání.

2.4.3 Bezodkladné ohlášení zákroku nadřízenému

Policista je povinen bezodkladně ohlásit zákrok, při kterém byly použity donucovací prostředky nebo zbraň, svému nadřízenému a sepsat o tom úřední záznam, kde budou uvedeny důvody použití donucovacích prostředků, průběh zákroku a výsledek.⁶¹ Tato povinnost platí i pro zákroky, při nichž nedošlo ke zranění ani ke škodě na majetku použitím donucovacích prostředků.⁶²

Podstata ohlášení nadřízenému je předání podstatných informací o zákroku, který policista provedl. Mělo by tedy dát přehled o zákroku, který by byl

⁵⁹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, §57 odst. 1.

⁶⁰ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str.166 a 167.

⁶¹ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 231.

⁶² ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 167.

nezbytný pro přezkoumávání oprávněnosti použití donucovacích prostředků (vnitřní kontrola bezpečnostních sborů).⁶³

Nadřízeným je osoba, která je oprávněná dávat policistovi příkazy v rámci výkonu služby, např. vedoucí zásahové jednotky a vedoucí obvodního oddělení.⁶⁴

Ohlášení musí proběhnout bezodkladně. Uznatelnou časovou prodlevu mohou způsobit povinnosti z předchozích kapitol.

Kromě ohlášení nadřízenému je policista při použití donucovacích prostředků také povinen o tomto zákroku sepsat úřední záznam, jenž musí obsahovat obecné náležitosti úřední dokumentace a zároveň důvod použití donucovacích prostředků, průběh a výsledek zákroku. Úřední záznam má být sepsán bez zbytečného odkladu, což neznamená okamžitě. Prodlevu může způsobit např. zranění policisty.⁶⁵

Výjimka při sepisování úředního záznamu je použití pout, kdy podle § 57 odst. 2 zákona o policii policista úřední záznam nepíše.

Úřední záznam je obzvlášť důležitý při hodnocení oprávněnosti a přiměřenosti použití donucovacích prostředků. Z logiky věci je pak v zájmu policisty, aby úřední záznam byl sepsán co nejpečlivěji. Zároveň mohou být pro hodnocení stěžejní i informace z laického pohledu na věc, jako je např. hmotnostní a výšková převaha osoby, proti níž policista zasahoval. Zpřesňujícími přílohami úředního záznamu mohou být i obrazové a zvukové záznamy (z osobní kamery policisty, ze záznamového zařízení služebního dopravního prostředku).⁶⁶

2.4.4 Vyrozumění státního zástupce

Po vyrozumění nadřízeného policistou má vedoucí policejního útvaru povinnost bez zbytečného odkladu o všech případech, kdy došlo ke zranění nebo smrti osoby nebo o škodě nikoliv nepatrné (nejméně 10 000 Kč⁶⁷) způsobené použitím donucovacího prostředku nebo zbraně, informovat státního zástupce.⁶⁸

⁶³ Tamtéž, str. 167. ⁶⁴ Tamtéž, str. 167.

⁶⁴ Tamtéž, str. 167.

⁶⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 167.

⁶⁶ Tamtéž, str. 168.

⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 138 odst. 1 a).

⁶⁸ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 231.

Toto opatření projektuje posílení kontrolních mechanismů činností policejních složek. Zároveň má pak státní zástupce možnost pověřit Generální inspekci bezpečnostních sborů k prověření případu.⁶⁹

Vedoucím policejního útvaru je chápán vedoucí organizačního článku, ve kterém je policista zařazen, a k jeho informování může dojít i prostřednictvím jím pověřeného jiného policisty.⁷⁰

Vyrozumění státního zástupce musí nastat bez zbytečného odkladu, tudíž to nemusí být okamžitě, zvláště když je překážkou důvod natolik závažný, že musí být upřednostněn.⁷¹

Zákon neupravuje, jak má vyrozumění vypadat obsahově. Z hlediska jeho účelu by mělo zahrnovat podstatné informace o konkrétním zákroku (většinou formou odpovědí na základní kriminalistické otázky).⁷²

2.5 Zvláštní omezení používání donucovacích prostředků

Zvláštními limity pro používání donucovacích prostředků jsou speciální kategorie osob uvedených v zákoně o policii. Těmito kategoriemi jsou těhotné ženy, osoby vysokého věku, osoby s tělesnou vadou nebo chorobou a osoby mladší 15 let. Při zákroku proti těmto kategoriím osob policista nesmí užít údery a kopy, slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek, obušek a jiný úderný prostředek, vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně, vytlačování vozidlem; vytlačování štítem, služebního psa, zásahovou výbušku, úder střelnou zbraní, hrozbu namířenou střelnou zbraní, varovný výstřel a zbraň. Výjimkou použití jsou případy, kdy je ohrožen život nebo zdraví osob (včetně policisty) nebo hrozí větší

⁶⁹ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 168.

⁷⁰ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 168.

⁷¹ Tamtéž, str. 168.

⁷² Tamtéž, str. 169.

škoda na majetku (nejméně 100 000 Kč⁷³) a zároveň není žádná jiná možnost, jak nebezpečí odvrátit.⁷⁴ Z toho plyne, že proti této kategorii osob lze použít pouze hmaty a chvaty, zastavovací pásy, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla, vytlačování koněm, vodní stříkač, pouta a prostředek k zamezení prostorové orientace.⁷⁵

Donucovací prostředky jsou proti těmto kategoriím osob omezeny, protože zpravidla nepředstavují takové nebezpečí. Je nutné, aby stav osob byl *zjevně* patrný, to znamená, že aby byl i pro laika bez problémů rozpoznatelný. Všechny tyto kategorie vychází z fyzického vzhledu a markantních znaků.⁷⁶

Toto omezení se nevztahuje na situace, kdy se taková osoba nachází ve skupině, protože není možné zajistit, aby donucovacímu prostředku nebyla vystavena, zatímco okolní osoby ano. Pro tyto účely je v zákoně o policii stanoven jeden donucovací prostředek, který může být užit, když se ve skupině nachází osoba z kategorie speciálně chráněných, a tím je slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek. V souvislosti s tímto omezením je nutné zmínit význam výzvy s výstrahou, která dává možnost těmto osobám opustit skupinu ještě předtím, než bude donucovací prostředek použit.⁷⁷

V zákoně není stanoven minimální počet osob, který by se dal považovat za skupinu. V obecné praxi se skupinou rozumí tři a více osob, u kterých se lze domnívat, že je spojuje společný záměr porušující právní předpisy.⁷⁸

⁷³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 138 odst. 1 c).

⁷⁴ MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7, str. 231

⁷⁵ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 169.

⁷⁶ Tamtéž, str. 170.

⁷⁷ Tamtéž, str. 170.

⁷⁸ Tamtéž, str. 170.

3 Lidská práva

3.1 Úvod

Lidská práva neboli základní svobody jsou nejdůležitější a nejzákladnější práva každého člověka, která jsou v České republice ústavně zaručená Listinou základních práv a svobod a následně souborem mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána (Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1976, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1976 a další). Tyto mezinárodní smlouvy o lidských právech jsou bezprostředně závazné pro vnitrostátní právní řády.⁷⁹

Je nutné zmínit, že lidská práva mají čtyři atributy: *nezadatelnost*, *nezcizitelnost*, *nepromlčitelnost* a *nezrušitelnost*. *Nezadatelnost* znamená, že tato práva jsou vrozená lidem a nikdo neprohlašuje, že je člověk nabývá. *Nezcizitelnost* znamená, že nositel práva se tohoto práva nemůže platně vzdát a ani ho platně převést na jinou osobu. *Nepromlčitelnost* říká, že právo je nastálo vymahatelné a nepromlčuje se jako jiná práva (vlastnické právo, právo na odpor). *Nezrušitelností* se pak rozumí nemožnost platného zrušení těchto práv.⁸⁰

I přestože lidská práva a svobody nabývají těchto atributů, nejsou neomezitelná, tudíž je možné je omezit. Pro omezování lidských práv a svobod existují určité podmínky, takže lidská práva mohou být omezena pouze zákonem za podmínek, že je to nezbytné pro výkon jiných práv, nebo je to ve veřejném zájmu. Zároveň omezení lidských práv nesmí být diskriminační, čímž by byla narozena univerzalita lidských práv. Musí zůstat zachován smysl tohoto práva při omezování a zároveň toto omezení nesmí být zneužito pro jiný účel.⁸¹

⁷⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9, str. 226.

⁸⁰ Tamtéž, str. 227.

⁸¹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8, str. 17.

3.2 Omezování lidských práv Policií ČR

Policisté jsou při výkonu své služby vázáni nejen zákonem, ale také Etickým kodexem Policie ČR, který taktéž upravuje postupy policistů a snaží se o přiměřenost zákroků vůči lidským právům. Policisté jsou oprávněni k prosazování zákonů v rámci své služby přiměřenými prostředky tak, aby zasahovali do lidských práv co nejšetrněji.⁸² V určitých případech se však setkávají s omezováním lidských práv jiných osob při výkonu své služby a díky medializaci čelí ze strany veřejnosti kritice ve smyslu nepřiměřenosti zákroků proti osobám, které se chovají protiprávně.

3.2.1 Právo na život

Toto právo neznamena jen právo být zrozen a právo žít až do přirozené smrti, ale také zahrnuje nároky na veřejnou moc, aby byl život jednotlivce chráněn. Tím se myslí např. profesionální úroveň lékařů. Právo na život patří jakékoli lidské bytosti a je závazné pro všechny vůči sobě navzájem. Proto při zásahu policie musí být prioritou ochrana života jedince.⁸³

S omezováním práva na život se policista může setkat při použití zbraně, ale i běžných donucovacích prostředků, jejichž cílem není protivníka usmrtit, ale pouze mu na určitou dobu znemožnit protiútok. Proto se u běžných donucovacích prostředků setkáme se smrtí osoby většinou pouze v případech, kdy je intoxikována psychotropními nebo návykovými látkami, a to z důvodu, že donucovací prostředky proti těmto osobám, jak bylo již uvedeno výše, nejsou tolik účinné, proto je třeba jejich opakované nebo ráznější použití.

3.2.2 Nedotknutelnost osoby a zákaz mučení

Nedotknutelností osoby se rozumí ochrana fyzické i duševní integrity člověka. V některých, ne příliš obvyklých interpretacích se do nedotknutelnosti osoby zahrnuje i domovní svoboda, tajemství telefonem sdělovaných zpráv

⁸² Etický kodex Policie České republiky .

⁸³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-606-4, str. 288 a 289.

a podobně.⁸⁴ Toto právo tedy zajišťuje ochranu v průběhu práva na život. Stát a jeho orgány mají tedy povinnost chránit zajištění respektování soukromého života.⁸⁵

V mezinárodním právu se neobjevuje speciální úprava nedotknutelnosti osoby, nicméně v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod je požadován respekt k soukromému životu, kam spadá i respekt k lidskému tělu. Za zásah do soukromého života je pak považován i zásah nižší intenzity do tělesné integrity, pokud je činěn bez souhlasu. Chráněno je také obydlí a korespondence člověka.⁸⁶

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech se nedotknutelnosti osoby dotýká pouze v nejzávažnějších případech a respektu k lidské důstojnosti osob omezených na osobní svobodě. Dále je v něm upravena ochrana proti „svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence a dalším útokům na svou čest a pověst“⁸⁷.

Právo nedotknutelnosti osoby je policií nejčastěji omezovaným právem při používání donucovacích prostředků, proto je třeba při jeho omezování sledovat legitimní cíl. Zároveň je důležité šetřit podstatu tohoto práva a zajistit, aby zásah byl přiměřený účelu zákroku. Je tedy nutná rozumná volba donucovacího prostředku, který bude proti osobě použit.⁸⁸ Zároveň se tyto zákroky nejčastěji stávají terčem médií, jsou zasaženy vlnou kritiky ve smyslu policejní brutality.

Zákaz mučení je obsažen též v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Tento zákaz ochraňuje

⁸⁴ HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbp-wk232ge4te&rowIndex=0>, čl. 7, oddíl. 1, odst. 2.

⁸⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-606-4, str. 292.

⁸⁶ HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbp-wk232ge4te&rowIndex=0>, čl. 7, oddíl. I, odst. 4.

⁸⁷ Tamtéž, čl. 7, oddíl. I, odst. 5.

⁸⁸ ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7, str. 147.

fyzickou integritu v průběhu života člověka, při výslechu, během vazby a během kteréhokoliv jiného způsobu zadržení nebo uvěznění.⁸⁹

Tento zákaz je absolutní, tudíž neexistuje zákonná výjimka pro jeho porušení. Zákaz má být v první řadě dodržován při postupech orgánů veřejné moci, zejména právě při policejních činnostech.⁹⁰ Ústavní soud tak v souvislosti s používáním síly policií stanovuje, že použití donucovacích prostředků je možné pouze v rozsahu nezbytně nutném pro dosažení legitimního cíle, kterého má zákrok dosáhnout. Zároveň policie (a ostatní bezpečnostní složky státu) musí při zákrocích respektovat důstojnost a práva osob a vzniklé konflikty spíše uklidňovat, než aby napětí stupňovala, nebo v nejhorším případě konflikty vyvolávala.⁹¹

Zákaz mučení a nelidského zacházení je upraven také v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Úmluvě proti mučení. Tento zákaz je jednou z nejzákladnějších hodnot demokratických zemí a představuje také reakci na hrůzy druhé světové války. Orgánem, který jej definuje, je Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, který díky návštěvám míst, kde jsou lidé zbavováni svobody, poskytuje výklad souvisejících pojmů.⁹²

3.2.3 Osobní svoboda

Právo na osobní svobodu zajišťuje svobodnou existenci, aktivitu a prosperitu člověka v průběhu dvou práv uvedených v předchozích kapitolách. Zároveň lze toto právo pojmout jako ochranu před zásahy veřejné moci. Udává meze pro trestní právo, a to zejména pro stíhání, zadržení, zatčení a vazbu.⁹³

⁸⁹ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment). OSN, New York, 10. prosince 1984. Účinná od 26. června 1987, čl. 11.

⁹⁰ HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbp-wk232ge4te&rowIndex=0>, čl. 7, oddíl. III, odst. 13.

⁹¹ Nález Ústavního soudu I. ÚS 1042/15 ze dne 26. 1. 2016.

⁹² HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbp-wk232ge4te&rowIndex=0>, čl. 7, oddíl. VIII, odst. 41.

⁹³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-606-4, str. 296 a 297.

Právo na osobní svobodu policie omezuje zejména při použití donucovacího prostředku pout, dále pak po použití jiných donucovacích prostředků, jako jsou hmaty, chvaty, údery a kopy nebo slzotvorný, elektrický či jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek. Vzhledem k přesné právní úpravě lze poměrně snadno odhalit nepřiměřenost omezení tohoto práva.

Je nutné si uvědomit, že osoby omezené na osobní svobodě jsou zároveň omezovány v jiných ústavně zaručených právech jako např. v nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí. Proto je možné omezit rozsah omezení svobody pouze pro dosažení jeho účelu, ne libovolně podle úvahy orgánů veřejné moci.⁹⁴

3.2.4 Zachování důstojnosti člověka

Právo na zachování lidské důstojnosti ochraňuje člověka jakožto intelektuální bytost, která má svůj soukromý život a prostředí a která vstupuje do určitých vztahů (pracovních, rodinných a dalších). Je tedy chráněna jeho dobrá pověst, důstojnost, osobní čest a jeho jméno. Toto právo je specifické tím, že platí i po smrti člověka, kdy jeho uplatňování přechází na manžela nebo partnera a děti, případně rodiče.⁹⁵

Toto právo je při policejních činnostech omezováno zejména při osobních prohlídkách, kdy je nutné osobu svléknout do naha. Takové narušení práva na zachování důstojnosti by mělo být zmírněno nejen tím, že prohlídku provádí osoba stejného pohlaví, ale i tak, že se osoba první svlékne od pasu nahoru, pak se oblékne a následně se svlékne od pasu dolů, aby nebyla nucena být celá nahá v jeden okamžik. Přitom je nutné vypracovat záznam o formě prohlídky, odůvodnit jednotlivé provedené kroky (využití dřepů atd.) a zaznamenat jména policistů, kteří byli prohlídce přítomni.⁹⁶

Z hlediska mezinárodní ochrany je právo na osobní svobodu zakotveno především v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

⁹⁴ HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbp-wk232ge4te&rowIndex=0>, čl. 7, oddíl. X, odst. 58.

⁹⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-606-4, str. 302 a 303.

⁹⁶ *Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2022*. Praha: Sekretariát Rady vlády pro lidská práva, 2023.

(článek 5), která vyjmenovává okolnosti, za nichž může dojít k legitimnímu omezení svobody, a současně vyžaduje, aby každé takové opatření bylo přezkoumatelné nezávislým soudem. Stejné požadavky zdůrazňuje i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, jenž vyžaduje, aby každá zadržená či zatčená osoba byla neprodleně informována o důvodech omezení své svobody a mohla je rozporovat v řízení vedeném před soudem.

V rámci Evropské unie se na ochranu osobní svobody vztahuje také Listina základních práv Evropské unie, která klade důraz na zákonnost a přiměřenost každého omezení. Policisté a další orgány veřejné moci tak smějí zasáhnout do osobní svobody jen v nezbytných případech a vždy musí brát ohled na lidskou důstojnost zadržených. Případné stížnosti či spory ohledně nepřiměřených zásahů lze řešit nejen v rámci vnitrostátního soudního systému, ale také u mezinárodních soudních institucí, jako je Evropský soud pro lidská práva.⁹⁷

Z praktického hlediska se vyžaduje, aby při omezení osobní svobody, například při použití pout nebo jiných donucovacích prostředků, bylo důsledně prověřeno, zda se jedná o krajní řešení odpovídající okolnostem zákroku. V opačném případě by mohlo dojít k porušení základních lidských práv, což by představovalo nejen selhání v rovině vnitrostátního práva, ale i porušení mezinárodně uznávaných standardů vyplývajících z výše uvedených úmluv. Právě soudní a institucionální kontrola zaručuje, že policie nebude jednat svévolně a každý zásah bude podléhat nezávislému přezkumu, čímž se minimalizuje riziko zneužití státní moci vůči jednotlivcům (**Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** – zejména článek 5, který upravuje podmínky pro legitimní omezení osobní svobody. **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** – zejména článek 9 o právu na svobodu a bezpečnost osoby. **Listina základních práv Evropské unie** – garantuje ochranu osobní svobody v kontextu právního řádu členských zemí EU.)

⁹⁷ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights). OSN, New York, 16. prosince 1966. Účinný od 23. března 1976, č. 9.

4 Policie a lidská práva

Na předchozí kapitoly, zabývající se základními lidskými právy a jejich ochranou, nyní plynule navazuje konkrétní vztah policie k jejich ochraně. V rámci práce byla rozebírána jak právní úprava, tak i konkrétní nástroje (pouta, obušek, slzotvorné prostředky atp.), jimiž policie do práv jednotlivců fakticky zasahuje. Zde je proto nezbytné propojit teoretické zásady lidskoprávní ochrany s praktickým výkonem policejních pravomocí, aby se ukázalo, do jaké míry jsou donucovací prostředky slučitelné s principem důstojnosti člověka a s požadavky přiměřenosti a nezbytnosti.

Klíčové je si uvědomit, že samotné použití síly policisty ještě neznamená porušení lidských práv. Rozhoduje konkrétní okolnost, v níž je donucovací prostředek uplatněn – jde o zásadní otázku proporcionality, již upravuje nejen domácí právo (zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky), ale i mezinárodní konvence, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V předchozích kapitolách se přitom zdůrazňovalo, jak se použití donucovacích prostředků dotýká především práv, jako jsou osobní svoboda či nedotknutelnost osoby, a jak důležitou roli při hodnocení policejních zásahů sehrává kontrola přiměřenosti a možnost soudního či vnitřního přezkumu.

Kapitola 4 proto uzavírá pomyslný kruh mezi obecnou ochranou lidských práv a policejní praxí, kde jsou tyto principy dennodenně prověřovány. Vysvětlené pojmy respekt, ochrana, vyšetřování a nárok dávají jasný rámec, jak by měla policie přistupovat k lidským právům, a to od zákonného jednání přes preventivní a ochrannou funkci až po povinnost důsledně vyšetřovat případy možného porušení práv. Zároveň připomínají, že i policisté samotní jsou nositeli lidských práv, což je důležitý aspekt při zajišťování profesionální a zároveň lidské policejní služby. Tímto propojením teorie a praxe lze vyzdvihnout význam vzájemné důvěry mezi společnostmi a bezpečnostními složkami, která je klíčová pro udržení legitimacy a efektivity policejních zákroků.

Pro vymezení vztahu policie a lidských práv jsou klíčové čtyři pojmy: *respekt (respect)*, *ochrana (protection)*, *vyšetřování (investigation)* a *nárok (entitlement)*.⁹⁸

Respekt označuje zákonný výkon policejních pravomocí, který je nezbytným prvkem policejní práce. To znamená, že zásah do lidských práv musí být oprávněný a přiměřený a musí tak být dodrženy zásady proporcionality a nutnosti.⁹⁹ Zároveň policisté nesmí zacházet se žádnou osobou krutě, nehumánně nebo ponižujícím způsobem a zároveň nesou odpovědnost za každou osobu, které byla omezena na svých právech Policíí ČR.¹⁰⁰

Ochrana znamená ochranu práv při vyšetřování a také v rámci prevence. Policie se tedy snaží vytvořit prostor, kde každý může uplatňovat svá lidská práva tím, že chrání jednotlivce nebo skupinu, jejichž práva byla ohrožena. Tento fakt je jedním z nejpozitivnějších aspektů vztahu policie a lidských práv.¹⁰¹ Cílem policie je tedy chránit bezpečnost, veřejný pořádek, práva a svobody osob a zároveň působit preventivně proti jejich případnému porušování.¹⁰²

Vyšetřování se týká případného porušení lidských práv ze strany policie, kdy je povinnost toto porušení vyšetřovat a dotyčný má povinnost spolupracovat při vyšetřování jeho věci vyšetřovacími orgány (Generální inspekce bezpečnostních sborů).¹⁰³

Nárok odkazuje na fakt, že i samotní policisté mají lidská práva a jsou normální lidé s rodinami a občané státu. Tento fakt není dostatečně v povědomí zvláště pro jedinečnost výkonu policejní služby. Právě kvůli nebezpečnosti a náročnosti zasluhují práva policistů zvláštní pozornost.¹⁰⁴ Na to lze navázat fakt, že každý policista, který se chová v souladu se zákonem a tímto kodexem při výkonu své služby si zaslouží respekt společnosti, protože ji ochraňuje, a to

⁹⁸ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 10. Přeloženo autorkou: respect, protection, investigation, entitlement.

⁹⁹ Tamtéž, str. 10.

¹⁰⁰ Etický kodex Policie České republiky.

¹⁰¹ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 10.

¹⁰² Etický kodex Policie České republiky .

¹⁰³ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 11.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 11.

i s nasazením vlastního zdraví a života.¹⁰⁵ Zvlášť to platí v této době, kdy se policistům nedostává takového uznání jako kdysi, a to především kvůli zvýšenému povědomí o ochraně lidských práv a zároveň zvýšené kontrole policejních činností.

4.1 Právní úprava lidských práv omezující policejní činnost

Vnitrostátními prameny, které upravují a omezují rozsah policejní činnosti, jsou především Listina základních práv a svobod, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Z mezinárodních pramenů vyplývá, že každý mezinárodní nástroj lidských práv policejní činnosti omezuje, proto zde zmíním jen ty nejdůležitější.

Všeobecná deklarace lidských práv, která je základním nástrojem pro ochranu lidských práv, má upozornit policii na širokou škálu nejzákladnějších práv, které policie musí respektovat. Jedná se například o právo na život, zákaz mučení, osobní svobodu apod. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* pak zahrnuje další práva, která jsou omezována výkonem policejních činností, např. právo na svobodu a osobní bezpečnost, právo osob zbavených osobní svobody na lidské jednání, právo na pokojné shromažďování apod. *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* obsahuje práva, k jejichž potlačení může být policie zneužita, např. právo na stávku. Zároveň ale obsahuje práva policejních úředníků, např. právo na spravedlivé a příznivé pracovní podmínky.¹⁰⁶

Dalšími mezinárodními prameny, které upravují policejní postupy, mohou být také *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* a *Mezinárodní úmluva na ochranu všech osob před násilným zmizením*, které mají předcházet zločinům závažného porušování

¹⁰⁵ Etický kodex Policie České republiky .

¹⁰⁶ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 11.

lidských práv ze strany policie a zároveň stanovují opatření, jež musí být přijata, když takové porušení práv nastane.¹⁰⁷

Policejní činnost ovlivňují také nesmluvní texty jako např. *Základní zásady použití síly a střelných zbraní ze strany donucovacích orgánů a Soubor zásad ochrany všech osob v jakékoli formě zadržení nebo uvěznění*, které obsahují velice detailní pravidla použití donucovacích prostředků a zbraně policí a zacházení se zadrženými osobami.¹⁰⁸

4.2 Ustanovení o lidských právech zvláště významných pro policii

Z nejširšího úhlu pohledu jsou lidská práva jakékoli kategorie pro policii určitě významná. Mezi ta s nejvíce bezprostředním významem však patří právo na život, právo na osobní svobodu, právo na humánní zacházení, právo nebýt vystaven mučení nebo jinému špatnému zacházení, právo na soukromý a rodinný život, právo na presumpci nevinu a právo na spravedlivý proces.¹⁰⁹

Na základě standardů lidských práv uvedených ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání a Mezinárodní úmluvě na ochranu všech osob před násilným zmizením je možné formulovat 12 základních principů, kterými se policie musí za všech okolností řídit:

1. Respektování a ochrana lidských práv.
2. Použití síly je možné pouze, pokud je to nezbytně nutné.
3. Použitá síla musí být přiměřená ohrožení legitimního cíle.
4. Možnost užití střelných zbraní pouze pro obranu sebe nebo jiné osoby před smrtí nebo vážným zraněním.
5. Zatčení nebo zadržení je možno pouze ze zákonné pravomoci, a pokud je to nezbytné.

¹⁰⁷ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 11.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 11.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 12.

6. Absolutní zákaz mučení nebo krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu.
7. Respektování lidské důstojnosti při zacházení s osobami.
8. Respektování práv zatčených nebo zadržených osob (informace o důvodu zadržení).
9. Pátrací a sledovací činnosti provádět, pouze pokud je to zákonné a nutné.
10. Respekt presumpce neviny a práva na spravedlivý proces.
11. Před užitím síly použít nenásilné prostředky, pokud je to možné, a zároveň poskytnout první pomoc zraněným.
12. Policie má sama právo na ochranu, prospěch a soukromý život.¹¹⁰

¹¹⁰ ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0, str. 12.

5 Konkrétní případy porušení lidských práv policíí

V následujících několika podkapitolách proberu rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva se zaměřením na použití donucovacích prostředků policíí a pro účely této práce budou rozhodnutí zaměřená na jejich hmotněprávní stránku a omezení základních práv spíše než na procesní složku účinného vyšetřování.

V úvodu této kapitoly zdůrazníme význam srovnání tuzemských právních předpisů s judikaturou mezinárodních a zahraničních soudů, neboť právě toto srovnání nám umožňuje lépe pochopit silné i slabé stránky české právní úpravy donucovacích prostředků a ochrany lidských práv. Rozsudky, které probíráme níže (především rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a vybrané zahraniční judikáty), přinášejí cenné závěry o legitimitě a přiměřenosti zásahů ze strany státních orgánů. Tyto závěry jsou východiskem pro posouzení zákroků Policie ČR, kdy je klíčové, aby bylo vždy dodrženo právo na osobní svobodu, nedotknutelnost osoby a zákaz mučení.

Zahraniční rozsudky často vyzdvihují nutnost zdůvodněných a pečlivě vyhodnocených zásahů, které musí odrážet princip nezbytnosti a proporcionality. Při srovnání s českou právní úpravou vyplývá, že i v našem právním řádu lze najít obdobné požadavky, a to jak v zákoně o Policii České republiky, tak v Listině základních práv a svobod. Přesto však zahraniční případy poukazují na konkrétní rizika, například na nebezpečí rutinního či neodůvodněně tvrdého použití síly. Tyto poznatky je proto vhodné promítnout do tuzemské praxe. Zejména je nutné pečlivě kontrolovat, zda zásah, ke kterému přistupují policisté, nepřekračuje meze přiměřenosti a nezbytnosti a zda všechny okolnosti byly objektivně vyhodnoceny.

Ve světle uvedených rozsudků se tak česká judikatura a zejména policejní praxe mohou inspirovat jak kritérii mezinárodních soudů, tak doporučeními vycházejícími z těchto rozhodnutí. Komentáře k daným rozsudkům proto v naší práci spojujeme s existující českou právní úpravou, aby bylo patrné, nakolik jsou zahraniční judikáty slučitelné s našimi domácími předpisy.

Tímto způsobem lze srozumitelně ukázat, v čem česká úprava již nyní obstojí na mezinárodním poli, a kde je naopak prostor pro změny či metodické úpravy, které by mohly dále posílit ochranu základních práv a svobod v policejní činnosti.

5.1 V proti České republice (7. 12. 2023)

V tomto případě se jedná o bratra stěžovatelky, který trpěl paranoidní schizofrenií a dlouhodobě se s ní léčil. Začátkem listopadu 2015 byla k němu přivolána záchranná služba, jelikož v domě své rodiny začal být agresivní, a proto byl převezen na psychiatrickou kliniku, kde mu byla podána antipsychotika a sedativa pro stabilizaci jeho stavu a uklidnění. Na psychiatrické klinice byl umístěn na lůžko na oddělení akutní péče. V noci se ale u pacienta objevila další psychická epizoda a začal ničit majetek nemocnice (umyvadlo, dveře atd.), ale také byl fyzicky agresivní vůči personálu, který se ho snažil uklidnit. Pacient dále začal obrývat kabely elektrického osvětlení a lít na ně vodu z hasičského hydrantu. Kvůli nezdaru pracovníků kliniky pacienta uklidnit, a to vzhledem k jeho výšce a váze, byla na místo přivolána čtyřčlenná policejní hlídka. Policisté pacienta několikrát vyzvali, ať si lehne na zem, ale protože neuposlechl, dva policisté jej strhli na zem a pomocí hmatů a chvatů znehybnili v poloze na břiše. Pro velkou fyzickou sílu a aktivní odpor jej však nebyli schopni udržet a spoutat. Vzhledem k úzkému prostoru, ve kterém se tento incident odehrával, nebylo možné, aby dvěma zasahujícím policistům pomohli zbylí dva, kteří s nimi přijeli na místo činu, proto jeden ze zasahujících policistů použil taser. Taser byl použit celkem třikrát s délkou výbojů 8 s, 11 s a 10 s. Po použití taseru se již policistům podařilo pacienta zakleknout a zdravotní personál mu podal sedativa. Po otočení na záda bylo zjištěno, že pacient nemá tep. Po několika pokusech o resuscitaci byl pacient prohlášen za mrtvého.

Tento případ ihned převzala k vyšetřování Generální inspekce bezpečnostních sborů, proti které se stěžovatelka odvolávala až k Ústavnímu soudu, a dále jej přezkoumával i příslušný krajský úřad pro pochybení zdravotnického personálu a také veřejný ochránce práv.

Generální inspekce bezpečnostních sborů zjistila po pitvě a znaleckém posudku, že pacient zemřel na srdeční arytmií, ale nedá se přesně stanovit, co bylo její příčinou. Mohly to být léky, které pacient užíval, stres z převozu nebo z použití taseru. Krajský úřad na základě názoru nezávislého odborníka stížnost zamítl. Veřejný ochránce práv potvrdil možnost použití taseru výjimečně i proti osobě, která již leží na zemi, ale také upozornil na fakt, že školení policistů ohledně taseru nevěnovalo dostatečnou pozornost dopadu použití taseru na zdraví a život osob.

Jeden z nejdůležitějších závěrů Evropského soudu pro lidská práva je ten, že má docházet k ochraně života ze strany státu a že orgány, které mohou užívat donucovací prostředky, musí být pro jejich užívání odborně vyškoleny. Zároveň soud připomněl, že policisté nebyli informováni o stavu pacienta a možných rizik.

Mimo pochybení zdravotnického personálu soud dále konstatoval, že zakleknutí pacienta na krk v poloze na břiše bylo pochybením policistů, protože v této poloze není možné kontrolovat, zda osoba dýchá.

Velký problém představuje v tomto případě použití taseru, protože zde vzniká několik otázek. Bylo použití taseru nutné? Uspíšilo nebo způsobilo použití taseru pacientovu smrt? Zároveň ale také policisté mohli předpokládat možné komplikace vzhledem ke skutečnosti, že se jednalo o pacienta psychiatrické kliniky.

Soud také zdůraznil, že by zdravotnický personál měl počítat s tím, že hospitalizované osoby mohou být násilné, a proto by měl být na to připraven tak, aby k přivolání policie docházelo pouze v nejkrajnějších případech a zároveň aby v těchto případech docházelo k náležité koordinaci složek.

Veřejný ochránce práv u soudu upozornil na fakt, že v roce 2017 policejnímu prezidiu doporučil zavedení speciálního školení pro zasahování proti osobám s psychosociálním postižením a v roce 2019 navrhl Ministerstvu zdravotnictví pokyn, který má upravovat koordinaci postupů policie a zdravotníků při zásahu v nemocnici. Ani jeden z těchto návrhů však nebyl zrealizován.

Závěr soudu zní, že došlo k porušení čl. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, že tudíž došlo k porušení práva na život a zároveň že ani vyšetřování věci bylo nedostatečné.¹¹¹

V tomto případě lze spatřovat tenkou hranici mezi přiměřeností a nepřiměřeností použití donucovacího prostředku. Důležitou roli zde hrají i léky podané v době blízké zásahu policistů a samozřejmě prostor, ve kterém se incident odehrával. Nutné je podotknout, že taser jakožto donucovací prostředek je velmi málo probírán i v literatuře. I přestože je společně s paralyzéry řazen do nesmrtících, případně do méně smrtících zbraní, může mít fatální následky právě i kvůli minimálním proměnným okolnostem. Proto je nutné věnovat při školení policistů týkajících se donucovacích prostředků s elektrickým účinkem zvláštní pozornost.

Z dostupných informací vyplývá, že ačkoli v souvislosti s případem „V proti České republice (7. 12. 2023)“ veřejný ochránce práv (ombudsman) opakovaně navrhl konkrétní kroky (mj. zavedení speciálního školení pro zásahy proti osobám s duševním onemocněním a jasnou úpravu koordinace mezi zdravotníky a policií), nebyly tyto návrhy dosud realizovány.

5.2 Nika proti Albánii (14. 10. 2023)

V roce 2011 se uskutečnil předem ohlášený protest opoziční strany před budovou albánského premiéra, kterého se účastnil také příbuzný stěžovatele. Avšak po nějaké době pokojný protest eskaloval a protestující začali házet kameny, na což policie reagovala slzným plynem. Následně protestující zapálili několik aut a stromů a někteří z nich pronikli až za bránu úřadu premiéra, na což policie a národní garda zareagovaly použitím střelných zbraní.

Stěžovatelky využily vnitrostátní orgány a Správní soud rozhodl v roce 2017 v jejich prospěch. Obě stěžovatelky byly odškodněny. Dále se případem zabýval Evropský soud pro lidská práva, u něhož stěžovatelky namítaly porušení článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ale také neúčinné vyšetřování smrti.

¹¹¹ Evropský soud pro lidská práva. V proti České republice. Rozhodnutí ze dne 7. 12. 2023, č. stížnosti 26074/18.

Vzhledem k politické situaci v Albánii a k tomu, že tento protest byl veden opozicí, mělo vyšetřování spoustu mezer, např. nebyla provedena pitva zemřelého, nedošlo k okamžitému výsledku příslušníků bezpečnostních složek, videozáznamy z incidentu z úřadu premiéra byly vymazány apod.

V tomto případě existovalo hájitelné tvrzení o nezákonném použití síly představiteli státu, jež nebylo způsobeno nedbalostí nebo nehodou. Nejedná se tak o občanskoprávní nebo správní spor, a proto kompenzace náhradou škody není účinný prostředek pro odškodnění, ale je třeba identifikovat a potrestat odpovědnou osobu.

Soud dále upozornil na problém právní úpravy použití střelné zbraně, kdy je možné ji použít až po pečlivém zvážení situace a vyhodnocení povahy trestného činu nebo nebezpečnosti osoby. Zároveň v době incidentu zákony umožňovaly použití střelných zbraní i pro ochranu majetku bez specifikace okolností, ale článek 2 neumožňuje použití střelné zbraně k ochraně majetku jako takového. Soud v této konkrétní otázce dospěl k závěru, že je potřeba možnost použití zbraně na ochranu majetku ještě specifikovat. Velkým problémem také bylo, že tehdejší zákony v Albánii nestanovily, že před použitím střelné zbraně musí policista ústně varovat osoby, proti kterým má být použita.

Použití síly bezpečnostními složkami nebylo přiměřené, neboť nepřijaly nezbytná opatření, aby bylo smrti zabráněno, a tudíž jsou za smrt muže odpovědné. S tímto se pojí otázka, proč neměly k dispozici více nesmrtících prostředků. Vláda také přiznala, že v době použití střelných zbraní představovala pouze malá skupina lidí bezprostřední nebezpečí. Nelze tedy přiznat argument, že obrana bezpečnosti budovy, i přestože šlo o vládní budovu, je oprávněným důvodem pro použití smrtících prostředků.

Důležitou poznámkou je, že nikde nikdy nebylo stanoveno, že zrovna muž, který v tomto případě přišel o život, byl součástí skupiny představující nebezpečí. Podle svědků naopak stál opodál a nic nenaznačovalo, že by se dopouštěl násilného jednání.

Dále se nepotvrdilo, že by bezpečnostní složky užily varovné výstřely, které jsou v případě davů mnohem důležitější vzhledem k intenzitě hluku na takových místech. I kdyby měl být muž zastřelen takovým výstřelem, musel by tento výstřel

být proveden špatně, protože by v tu chvíli nebylo maximálně omezeno riziko ohrožení života a zdraví osob.

Závěrem Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že došlo k porušení článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Také byly objeveny nedostatky v zákonné úpravě umožňující použití střelné zbraně a dalších smrtících prostředků bezpečnostními složkami. Použití síly nebylo v tomto případě nezbytné, a tudíž nebylo oprávněné.¹¹²

Největším problémem tohoto policejního zásahu se zdá být jeho nepřipravenost, a to i přesto, že byl protest nahlášen. Kdyby byl zásah lépe naplánován a síly byly rovnoměrně rozloženy, ke smrti vůbec nemuselo dojít. Druhým velkým problémem je zde okrajová úprava použití střelných zbraní a jiných donucovacích prostředků, která by mohla omezit jejich nepřiměřené používání a tak chránit policisty i osoby, proti nimž jsou donucovací prostředky užívány.

Neobjevují se veřejně dostupné informace, které by dokládaly přímou reakci Policie ČR ve formě nového vnitřního předpisu nebo novelizace stávajících interních aktů řízení.

5.3 Francovi proti České republice (26. 1. 2023)

Tento případ se týká článků 2 a 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tudíž práva na život a zákazu mučení.

Skutkovou podstatou je, že příbuzný stěžovatelů v roce 2019 dostal křečový záchvat v prostorách společnosti a byla k němu přivolána záchranná služba a následně i policejní hlídka, protože jej záchranáři nebyli schopni ošetřit kvůli jeho agresivnímu chování. Policisté tedy použili jako donucovací prostředek pouta a odvedli jej do sanitky, kde jej do příjezdu lékaře drželi v poloze na břiše. Kvůli otoku na mozku způsobenému polohovou asfyxií a tlakem na horní část těla však došlo k úmrtí muže, a to i přes lékařem prováděnou resuscitaci.

Případem se zabývala Generální inspekce bezpečnostních sborů a na základě znaleckých posudků, výsledku samotných policistů a svědků

¹¹² Evropský soud pro lidská práva. Nika proti Albánii. Rozhodnutí ze dne 14. 11. 2023, č. stížnosti 1049/17.

a vyšetřovacího pokusu dospěla k závěru, že muž před zásahem požil velkou dávku léků vč. opiátů, a proto byl dezorientovaný, nebezpečný a kladl neobvyklý odpor. Policisté nemohli předpovídat jeho zdravotní stav, navíc ani přítomní záchranáři neodporovali postupu policistů. Policisté tím pádem použili sílu přiměřenou okolnostem a stížnost byla zamítnuta.

Stěžovatelé (příbuzní zemřelého) namítali, že vyšetřování události nebylo provedeno dostatečně rychle a oni nebyli do vyšetřování dostatečně zapojeni, proti čemuž ale Evropský soud pro lidská práva argumentoval, že stěžovatelé řádně námitku nevznegli před vnitrostátními orgány, tudíž nedošlo k vyčerpání vnitrostátních prostředků. Zároveň Generální inspekce bezpečnostních sborů zahájila vyšetřování už v den úmrtí.

Závěrem tedy je, že počínání policistů bylo v souladu s právními předpisy, bylo nezbytně nutné a použitá síla byla přiměřená k okolnostem a ke sledovanému cíli, čímž nedošlo k porušení článků 2 a 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Dále stěžovatelé měli možnost podat námitky k vyšetřování u vnitrostátních orgánů, čehož nevyužili, a nedošlo tak k ohrožení jejich zájmů.

Evropský soud pro lidská práva tedy stížnost odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků podle čl. 35 odst. 1 a 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to i jako zjevně neopodstatněnou podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹³

Pro účely této práce se zaměřím v hodnocení případu spíše než na námitky zapojení do vyšetřování a pochybení při vyšetřování na omezení práva na život a zákazu mučení. U tohoto případu se totiž opět dostáváme k podmínce legitimnosti použití donucovacích prostředků, kterou jsem již nejednou zmínila. Zákrok těchto policistů byl z jejich pohledu poznání okolností přiměřený a sledoval legitimní cíl, jímž byla v tomto případě primárně byla ochrana života a zdraví záchranářů a okolních osob, ale také ochrana života a zdraví muže, proti kterému byly donucovací prostředky použity. Jeho smrt souvisí tedy s proměnnou, kterou

¹¹³ Evropský soud pro lidská práva. Francovi proti České republice. Rozhodnutí ze dne 26. 1. 2023, č. stížnosti 56318/21.

policisté ani záchranáři nezaznamenali a vzhledem k agresivitě jedince ani zaznamenat nemohli.

Jelikož nedošlo k závěru o porušení práv ze strany Policie ČR, neobjevují se veřejně dostupné indicie, že by Policie ČR na základě tohoto konkrétního případu musela provádět nové úpravy vnitřních předpisů či měnit dosavadní pravidla pro používání donucovacích prostředků (zejména pro hmaty, chvaty a polohování zadržené osoby).

5.4 Konopík a Hurdálek proti České republice

(6. 10. 2022)

Stížnost se v tomto případě zaměřuje na článek 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy na zákaz mučení.

Skutkovými okolnostmi tohoto případu je, že stěžovatelé v roce 2012 společně s dalšími osobami násilně vnikli do domu, který byl využíván jako squat. Na místo byly přivolány policejní hlídky, které osoby nejprve vyzvaly k jeho opuštění, což ale osoby odmítly. Stěžovatelé tvrdí, že byli násilně vyvedeni a zbiti, tudíž došlo k četným zraněním. Toto tvrzení však policie odmítá.

Stěžovatelé podali správní žalobu, která však byla hned v prvním stupni zamítnuta, protože na základě předložených důkazů nebylo shledáno, že by zranění byla způsobena během policejního zásahu. Nejvyšší správní soud rozsudek zrušil s poukázáním na rozložení důkazního břemene, a tak byla policie prvostupňovým soudem policie vyzvána, aby dokázala, že zranění nevznikla při zásahu policistů nebo že vznikla přiměřeným použitím donucovacích prostředků.

Vzhledem k pochybnostem o lékařských zprávách stěžovatelů a jejich dlouhému odkladu po incidentu soud stížnosti opět nevyhověl. Následná kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu byla také zamítnuta. Poté i Ústavní soud odmítl stížnost, protože souhlasil s rozhodnutím prvostupňového soudu, že z důkazů neplyne fakt, že by zranění, která byla navíc jen povrchová, vznikla nepřiměřeným použitím síly ze strany policie, dále že osoby byly předem vyzvány k pokojnému opuštění domu, kde se nacházely neoprávněně, což ale odmítly.

Evropský soud pro lidská práva rozhodl stížnost zamítnout pro zjevnou neopodstatněnost. Vnitrostátní soudy prozkoumaly dostatečné množství důkazů,

ze kterých vyplývá, že zranění nebyla způsobena nepřiměřeným použitím síly nebo jiným špatným zacházením ze strany policie.¹¹⁴

Na tomto případě lze vidět, že i správné použití donucovacích prostředků policií může být napadáno, avšak pokud byly donucovací prostředky použity přiměřeně a v souladu se zákonem, neexistuje právní důvod k potrestání policistů.

Protože nebylo konstatováno žádné porušení článku 3 (zákaz mučení) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, nedošlo ani k vydání nového vnitřního předpisu Policie ČR či změně stávajících interních aktů řízení výslovně v reakci na tento rozsudek. Dá se předpokládat, že se judikát mohl neformálně promítnout do rámce metodického či výcvikového působení policie (příklady pro školicí kurzy, semináře Policejní akademie ČR atd.), zejména pokud jde o otázku dokumentace a prokazování přiměřenosti při použití síly.

5.5 Bouras proti Francii (19. 5. 2022)

Případ Bouras proti Francii se týká omezení článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy omezení práva na život.

V roce 2014 při eskortě pro podezření z trestného činu krádeže zaútočil syn stěžovatelů na velitelku eskorty s pokusem vzít jí zbraň. Druhý člen eskorty upozornil muže na použití zbraně, poté se pokusil fyzickou silou a obuškem útok ukončit, ale po nezdaru a ztracení zbraně kolegyně a útočnickových rukou z dohledu použil střelnou zbraň. Muž na místě zemřel.

Vnitrostátní orgány případ prošetřily a našly důkazy o intenzitě útoku (pohmožděliny, modřiny a škrábance na těle velitelky zásahu). Díky DNA nalezené na pouzdře zbraně a na zbrani samotné bylo jasné, že se muž pokoušel zmocnit se zbraně. Příslušné orgány shledaly, že použití zbraně bylo přiměřené a nezbytné vzhledem k ohrožení života kolegyně.

Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že se policista pokoušel zamezit útoku varováním i použitím nesmrtících prostředků, ale bez úspěchu. I přestože nevyužil úplně všechny nesmrtící prostředky, je třeba pochopit, že je nutné zohledňovat individuální okolnosti případu, např. že policista nepoužil slzný plyn,

¹¹⁴ Evropský soud pro lidská práva. Konopík a Hurdálek proti České republice. Rozhodnutí ze dne 6. 10. 2022, č. stížnosti 22419/18.

protože se jmenovaní nacházeli v uzavřeném prostoru auta a mohl by být zasažen jak policista, tak i velitelka eskorty. Policista také reagoval na náhlý útok, tudíž neměl možnost přípravy. Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že vzhledem k individuálním okolnostem případu nedošlo k porušení článku 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹⁵

Jednání policisty bylo v tomto případě přiměřené ve vztahu ke způsobu počínání agresora a k ohrožení života policisty i velitelky eskorty. Obzvláště s postupem použitých prostředků: varování – nesmrtící donucovací prostředek – použití zbraně. Vyvstává zde otázka, zda by útok přestal, pokud by policista zvolil jiné místo na těle útočníka a mohl jej tak pouze zranit. Při rychlém sledu událostí ovšem nelze po policistovi požadovat i tento mezikrok.

Stejně jako u ostatních zahraničních judikátů se dá očekávat, že Policie ČR takové rozhodnutí vnímá v rámci dobré praxe a školení, kde se diskutuje princip nutnosti a přiměřenosti při útocích ohrožujících život či zdraví. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava a vnitřní metodiky Policie ČR už vyžadují uvážlivý postup, varování a použití nesmrtících prostředků (je-li to možné), případ nebyl natolik specifický, aby vyvolal explicitní novelizaci.

5.6 R. R. a R. D. proti Slovensku (1. 9. 2020)

Toto rozhodnutí se týká porušení článku 3 a článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy zákazu mučení a zákazu diskriminace.

V roce 2013 byla uskutečněná policejní razie v ulici, kde stěžovatelé bydleli a kterou obývají povětšinou osoby romského etnika. Policisté údajně vstupovali do obydlí bez soudních příkazů, vědomě ničili majetek, některé osoby fyzicky napadali a slovně je rasisticky ponižovali. Zákrok byl odůvodněn ze strany vlády nárůstem kriminality v této oblasti. Během tohoto zásahu bylo cca 15 lidí odvezeno na policejní stanici pro ověření totožnosti nebo pro narušení veřejného pořádku.

Stěžovatelé uvedli, že byli policisty hrubě napadeni (kopání, obušek) a ponižováni. Pohotovostní lékař stěžovatele ihned po zásahu vyšetřil a neshledal

¹¹⁵ Evropský soud pro lidská práva. Bouras proti Francii. Rozhodnutí ze dne 19. 5. 2022, č. stížnosti 31754/18.

u nich stav vyžadující ošetření, avšak den po incidentu byla po vyšetření obvodním lékařem u jednoho ze stěžovatelů nalezena fraktura žebra a vyvrtnutý obratel. Oba byli pokryti modřinami v oblasti ramen, zad a obličeje.

Policejní zprávy se však neshodovaly s výpověďmi stěžovatelů a mělo se za to, že použitá síla byla přiměřená agresivnímu chování stěžovatelů. Proto byly v návaznosti na události vypracovány znalecké posudky, v nichž se dospělo k závěru, že ke zlomení žebra stěžovatele mohlo dojít použitím obušku.

Událostí se zabývala inspekční služba s tím závěrem, že nedošlo k porušení zákona a jednání policistů bylo přiměřené okolnostem. Stěžovatelé se pokusili bránit u krajské prokuratury, ale stížnost byla zamítnuta. Také byly podány dvě ústavní stížnosti, jež byly následně rovněž odmítnuty. Stěžovatelé jsou navíc trestně stíháni pro podezření z trestného činu křivé výpovědi a rušení veřejného pořádku během policejního zásahu.

Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku souhlasil s nezbytností použití některých donucovacích prostředků, jako jsou kopy, hmaty a pouta. Avšak použití obušku odmítá jako nezbytné obzvláště vzhledem k tomu, že byl zásah plánovaný dopředu, bylo na něm přítomno velké množství policistů a byl prezentován jako rutinní. Zacházení se stěžovateli bylo tedy soudem klasifikováno jako nelidské zacházení.

V tomto případě došlo také k pochybení v účinném vyšetřování. Stěžovatelé nebyli vyslechnuti inspekcí, která první vydala rozhodnutí. Dále byly znalecké posudky vykonány až několik měsíců po incidentu, tudíž byly založeny na fotografiích a znalec neměl již možnost stěžovatele prohlédnout.

Stěžovatelé dále namítali porušení článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy zákaz diskriminace. Domnívají se, že důvodem k nepřiměřenému použití síly a nedostatečnému vyšetření věci byl rasismus na Slovensku a příslušnost stěžovatelů k romskému etniku.

Diskriminací se rozumí odlišné zacházení bez objektivního důvodu, jež je urážkou lidské důstojnosti, proto by jí vnitrostátní orgány měly věnovat nemalou pozornost. Orgány jsou povinny odhalit případný rasový motiv a určit jeho roli v konkrétních událostech. S případy rasově motivovanými nesmí být zacházeno stejně jako s případy bez rasového motivu, protože jinak by docházelo k přehlížení

zvláštního způsobu jednání, které může mít pro základní lidská práva a svobody katastrofální následky.

Zda byl zákrok rasově motivovaný, Evropský soud pro lidská práva na základě důkazů nezjistil, ale skutečnost, že tuto otázku vnitrostátní orgány neprozkoumaly, zakládá rozpor se závazkem státu učinit maximální opatření pro odhalení rasově motivovaných pohnutek, čímž dochází k porušení článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nakonec Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že došlo při razii ze strany policie k porušení článku 3 a článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹⁶

Rasově motivované zákroky bezpečnostních složek jsou samostatnou problematickou kapitolou, ale dle mého názoru se tato problematika v posledních letech alespoň v České republice minimalizuje a ze strany policie již nevzniká tolik rasově motivovaného násilí. S ohledem na historii a politiku však lze jen těžko říci, zda bude možné rasově motivované přístupy někdy vymýtit. Chování s rasovým podtextem je u příslušníků policie naprosto neprofesionální a nemyslitelné, a proto mají být tyto motivy podrobně zkoumány a spravedlivě trestány.

Pro Policii ČR to může v praxi znamenat přinejmenším metodické poučení a potvrzení zásad, že jakékoli podezření na diskriminační prvek musí být řádně prověřeno a že použití obušku či jiných prostředků má být přiměřené situaci.

¹¹⁶ Evropský soud pro lidská práva. R. R. a R. D. proti Slovensku. Rozhodnutí ze dne 1. 9. 2020, č. stížnosti 20649/18.

6 Závěr

Použití donucovacích prostředků policií představuje významný zásah do lidských práv a základních svobod, a proto je jejich regulace klíčová pro udržení důvěry občanů v policii a další bezpečnostní složky a ochranu právního státu. Tato bakalářská práce ukázala, že ačkoli právní rámec pro použití donucovacích prostředků existuje jak na národní, tak na mezinárodní úrovni, jejich aplikace se často potýká s řadou problémů, zejména pokud jde o dodržování principů ochrany lidských práv.

Analýza dále ukázala, že česká právní úprava donucovacích prostředků je v souladu s mezinárodními standardy ochrany lidských práv, jako jsou ty, které stanovuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Lze nicméně tvrdit, že praxe často zaostává za legislativními požadavky, což může vést k incidentům, v jejichž rámci dochází k překročení pravomocí a potenciálnímu porušování práv občanů. Velkým problémem je zde okrajová úprava použití střelných zbraní a jiných donucovacích prostředků, jež by mohla omezit jejich nepřiměřené používání a chránit tak policisty i osoby, proti kterým jsou donucovací prostředky užívány. Zároveň zákon nevymezuje přesné podmínky pro použití jednotlivých donucovacích prostředků v jednotlivých situacích, tudíž nelze očekávat, že dva policisté v téže situaci zareagují stejně. V tomto případě je navíc nutno podotknout, že každý policista má jiné tělesné proporce, a proto se v téže situaci může každý z nich cítit ohrožen jinou intenzitou. Sjednocení zásahů policie by tak mohlo napomoci alespoň příkladné vymezení situací, ve kterých by se určitý donucovací prostředek měl použít. To by ovšem znamenalo intenzivnější výcvik a přeškolení policistů, kteří jsou již ve služebním poměru.

Důležitým poznatkem této práce je, že pro efektivní ochranu lidských práv při používání donucovacích prostředků je klíčová nejen přísná regulace, ale také důkladná školení a vzdělávání policejních složek v oblasti lidských práv. Problémem je také jistá neohraničenost lidských práv a jejich stále větší rozsah a současně jejich masivní medializace. Právě medializace může vrhat až zkresleně negativní pohled na policejní činnost.

Navzdory existujícím právním rámcům však nelze ignorovat případy, kdy dochází k nepřiměřenému nebo zbytečnému použití síly, které má za následek závažné porušení lidských práv. Tyto incidenty nejenže poškozují důvěru veřejnosti v policii a další bezpečnostní složky, ale také ukazují na mezery v současném systému dohledu a vyšetřování. Práce zdůraznila potřebu nezávislého dohledu, který by zajistil objektivitu a transparentnost při šetření stížností na policii. Důležitým krokem by mohlo být posílení role veřejných ochránců práv a nezávislých dozorových orgánů, které by monitorovaly dodržování předpisů a zajišťovaly nápravu v případech, kdy jsou lidská práva porušena.

Vzhledem k dynamickým společenským změnám a rostoucímu důrazu na ochranu lidských práv je nezbytné průběžně aktualizovat a přizpůsobovat legislativní rámce a metodiku školení policejních složek. Další výzkum by měl být zaměřen na vyhodnocení efektivity současných opatření a hledání inovativních přístupů k prevenci zneužívání síly, jako jsou integrace psychologických a sociálních aspektů do výcviku a používání moderních technologií k monitorování policejní činnosti. V konečném důsledku je cílem nejen zajistit, aby byly donucovací prostředky používány v souladu se zákonem, ale také aby respektovaly důstojnost a práva všech občanů, čímž přispívají k budování bezpečnější a spravedlivější společnosti.

K dosažení dlouhodobých změn je také nezbytné se zaměřit na preventivní opatření, která by minimalizovala situace vedoucí k použití donucovacích prostředků. To zahrnuje nejen systematické zlepšování výcviku v oblasti komunikačních a deeskalačních technik, ale i posilování psychologické podpory pro policisty, kteří často čelí stresovým a vyhozeným situacím. Rovněž je důležité rozvíjet nástroje pro sběr a analýzu dat o použití síly, což může pomoci identifikovat problematické trendy a případy. Práce také identifikovala potřebu zvýšení povědomí veřejnosti o právech jednotlivců v situacích, kdy může dojít k použití donucovacích prostředků. Informovanost občanů o jejich právech může přispět k větší kontrole a odpovědnosti policie. V neposlední řadě by měla být věnována pozornost i moderním technologiím, jako jsou kamery připevňující se na tělo, jež mohou zvýšit transparentnost a zároveň poskytnout cenný důkazní materiál v případech, kdy je použití síly zpochybněno.

Závěrem lze konstatovat, že efektivní ochrana lidských práv v souvislosti s použitím donucovacích prostředků policií vyžaduje komplexní přístup zahrnující nejen kvalitní legislativu, ale i praktická opatření a změny uvnitř policejních složek. Přestože český právní rámec poskytuje pevný základ, je nutné se neustále zaměřovat na jeho aplikaci v praxi a hledat způsoby, jak zajistit, aby byla práva občanů vždy chráněna v souladu s nejvyššími standardy.

7 Zdroje

Literatura

ALLEWELDT, Ralf a FICKENSCHER, Guido (ed.). *The Police and International Human Rights Law*. New York: Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-71338-0.

Etický kodex Policie České republiky.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.

HUSSEINI, Faisal; BARTOŇ, Michal; KOKEŠ, Marian; KOPA, Martin; CAMRDA, Jakub a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4te&rowIndex=0>

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-606-4.

KROLL, Mark W. a Jeffrey D. H. *TASER® Conducted Electrical Weapons: Physiology, Pathology, and Law*. New York: Springer International Publishing, 2009. ISBN 978-0-387-85474-8.

MATES, Pavel; VAVERA, František; ŠKODA, Jindřich a SLABÝ, Antonín. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-650-7.

ODEHNALOVÁ, Jana. *Ochrana lidských práv v ústavním a evropském kontextu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. ISBN 978-80-87956-45-8.

Soubor zásad ochrany všech osob v jakékoli formě zadržení nebo uvěznění (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment). OSN, New York, 19. března 1989.

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ČR, č. j.: MV-96415-2/OBP-P-2010. Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko legislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Praha: MV ČR Odbor bezpečnostní politiky, Policejní prezidium analyticko legislativní odbor kanceláře policejního prezidenta, Policejní prezidium ředitelství služby pořádkové policie, 2010.

ŠČUREK, Radomír. *Použití donucovacích prostředků Policie ČR*. Online. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2000. Dostupné z: https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf. [cit. 2024-12-30].

ŠTEINBACH, Miroslav; ŠLESINGER, René; ZIMMERMANN, Miroslav; BÍLEK, Milan a HLAVÁČOVÁ, Kateřina. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7.

Základní zásady použití síly a střelných zbraní ze strany donucovacích orgánů (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials). OSN, Havana, 7. září 1990.

Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2022. Praha: Sekretariát Rady vlády pro lidská práva, 2023.

MASARYKOVA UNIVERZITA. Donucovací prostředky. Online. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/teorie-sebeobransy/donucovaci-prostredky>. [cit. 2025-02-27]

Judikatura

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (European Convention on Human Rights). Rada Evropy, Řím, 4. listopadu 1950. Účinná od 3. září 1953.

Evropský soud pro lidská práva. Bouras proti Francii. Rozhodnutí ze dne 19. 5. 2022, č. stížnosti 31754/18.

Evropský soud pro lidská práva. Francovi proti České republice. Rozhodnutí ze dne 26. 1. 2023, č. stížnosti 56318/21.

Evropský soud pro lidská práva. Konopík a Hurdálek proti České republice. Rozhodnutí ze dne 6. 10. 2022, č. stížnosti 22419/18.

Evropský soud pro lidská práva. Nika proti Albánii. Rozhodnutí ze dne 14. 11. 2023, č. stížnosti 1049/17.

Evropský soud pro lidská práva. R. R. a R. D. proti Slovensku. Rozhodnutí ze dne 1. 9. 2020, č. stížnosti 20649/18.

Evropský soud pro lidská práva. V proti České republice. Rozhodnutí ze dne 7. 12. 2023, č. stížnosti 26074/18.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). OSN, New York, 16. prosince 1966. Účinný od 3. ledna 1976.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights). OSN, New York, 16. prosince 1966. Účinný od 23. března 1976.

Mezinárodní úmluva na ochranu všech osob před násilným zmizením (Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance). OSN, Paříž, 20. prosince 2006. Účinná od 23. prosince 2010.

Nález Ústavního soudu I. ÚS 1042/15 ze dne 26. 1. 2016.

Nález Ústavního soudu II. ÚS 200/98 ze dne 13. 1. 1999.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 8 As 180/2019-59 ze dne 30. června 2021.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment). OSN, New York, 10. prosince 1984. Účinná od 26. června 1987.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., České republiky.

Všeobecná deklarace lidských práv (Universal Declaration of Human Rights). OSN, Paříž, 10. prosince 1948.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Mediální články

AŠENBRENEROVÁ, Ivana. *Mluvení tě stojí kyslík, odbýval policista Floydovy stížnosti*. Online. In: Novinky. 9. 7. 2020. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-amerika-mluveni-te-stoji-kyslik-odbyval-policista-floydovy-stiznosti-bylo-jich-pres-dvacet-40330064>. [cit. 2024-12-31].

KOZELKA, Petr. *Policista zbytečně zaklekl 17letého mladíka, který se udusil. Dostal podmínku*. Online. In: Novinky. 13. 8. 2024. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-policista-zbytecne-zaklekl-17leteho-mladika-ktery-se-udusil-dostal-podminku-40483902>. [cit. 2024-12-31].

ROGNER, Šimon. *Zákrok policisty proti muži v Horních Počernicích byl oprávněný, ale nepřiměřený*. Online. In: Česká televize. 7. 9. 2022. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/zakrok-policisty-proti-muzi-v-hornich-pocernicich-byl-opravneny-ale-neprimereny-17040>. [cit. 2024-12-30].

ŠVEHLA, Jaroslav. *Žalovaný nepřiměřený zákrok policie nebyl podle soudu trestným činem*. Online. In: Novinky. 17. 5. 2011. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-zalovany-neprimereny-zakrok-policie-nebyl-podle-soudu-trestnym-cinem-90708>. [cit. 2024-12-30].